

TC.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
ADLİ TIP ENSTİTÜSÜ

Danışman: Prof. Dr. Gökhan ORAL

**KANUNLA İHTİLAF A DÜŞMÜŞ ÇOCUKLAR VE ÇOCUK
SUÇLULUĞUNA ETKİ EDEN SOSYO-EKONOMİK
FAKTÖRLER**

**SOSYAL BİLİMLER ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

Sosyolog Filiz ERDOĞAN

İstanbul, 2010

TC.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
ADLİ TIP ENSTİTÜSÜ

Danışman: Prof. Dr. Gökhan ORAL

**KANUNLA İHTİLAF A DÜŞMÜŞ ÇOCUKLAR VE ÇOCUK
SUÇLULUĞUNA ETKİ EDEN SOSYO-EKONOMİK
FAKTÖRLER**

SOSYAL BİLİMLER ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sosyolog Filiz ERDOĞAN

İstanbul, 2011

ÖNSÖZ

Enstitümüz Sosyal Bilimler Anabilim Dalı'ndaki Yüksek Lisans eğitimim boyunca, beni eğitmekle görevli birbirinden saygıdeğer hocalarıma ve Adli Tıp Enstitüsü Müdürlüğüne sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Araştırmam boyunca benden yardımını esirgemeyen arkadaşlarım Uz. Avukat İrem TOSUN, Uz. Dr. Deniz Filiz, Uz. Psikolog Birgül HAZNEDAROĞLU, Siyaset Bilimci Can AĞAR, End. Müh. Fatih CÖMEZ, Felsefe Öğretmeni Ayşe SELVİ, Uz. Psikolog Filiz ŞENER, Sosyal Hizmet Uz. Seval MEŞE, Sosyolog Nirva EBEOĞLU, Uz. Sosyolog Seda SALİHOĞLU, Psikolog Çimen GÜLDÖKER, Psikolog Okan KARKA, Psikolog Duygu GÜLEÇ ve PDR Reyhan Çakmak YEŞİLOVA'ya, beni sürekli destekleyen anneme, babama, abim Fatih ERDOĞAN'a ve ismini yazamadığım dostlarıma teşekkürlerimi sunarım.

2006 yılında gurur duyarak mezun olduğum Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'ndeki güzide hocalarıma, topluma, sanata ve hayata bakış açımı temelden değiştiren Sosyoloji Bölümü'ne ve eğitimime katkıda bulunan herkese teşekkürlerimi sunarım.

Tezimin ve hayatımın her aşamasında desteğini hiç eksik etmeyen iki dostuma; hayatımı güzelleştiren Sosyolog Elif DEMİRKAYA'ya ve adliyeye her gidişimde yanımda olan, beni yüreklendiren, azminden çok şey öğrendiğim Psikolog Leyla ZAIM'e teşekkürlerimi sunarım.

Bu uzun ve zorlu süreçte beni kırmayarak tez danışmanlığımı üstlenen ve kararsızlıklarım sonucu sürekli tez konumu değiştirip durmama sabır ve anlayışla yaklaşan tez danışmanım Prof. Dr. Gökhan ORAL'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

KISALTMALAR

BM	: Birleşmiş Milletler
ÇHS	: Çocuk Hakları Sözleşmesi
ÇKK	: Çocuk Koruma Kanunu
ÇMK	: Çocuk Mahkemeleri Kanunu
DİK	: Devlet İstatistik Kurumu
DS	: Denetimli Serbestlik
İHES	: İnsan Hakları Evrensel Sözleşmesi
KB	: Kamusal Başarı
KİDÇ	: Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocuk
KBRM	: Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TUİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNİCEF	: The United Nations Children's Fund

TABLolar

	Sayfa
Şekil 1: Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocukların Bölgelere Göre Doğum Yeri	37
Tablo 1: Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocukların İkamet Adreslerinin Bölgelere Dağılımı.....	38
Şekil 2: Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocuğun Annesinin Sağ-Ölü Olma Durumu.....	39
Şekil 3: Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocuğun Babasının Sağ-Ölü Olma Durumu.....	40
Şekil 4: Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocukların Anne-Babalarının Evlilik-Ayrılık Durumları	41
Tablo 2: Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocuğun Kardeş Sayısı.....	42
Şekil 5: Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocuğun Suç Öncesindeki Çalışma Durumu.....	43
Tablo 3: Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocuğun Tahsil Durumu.....	44
Tablo 4: Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocuğun Suçu İşlediği Yer.....	45
Şekil 6: Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocuğun Yaşı.....	46
Tablo 5: Suçun İşlendiği Yıl	47
Tablo 6: İşlenen Suçun Niteliği.....	48
Şekil 7: Suç Delilinin Mevcudiyeti Hali	49
Şekil 8: Suç Tekrarları	49
Şekil 9: Mahkemenin Kararı	50
Şekil 10: Suç Kapsamında Mağdur Mevcudiyeti Durumu.....	51
Tablo 7: Mağdur'un Yaşı.....	52
Şekil 11: Mağdur'un Cinsiyeti	53
Tablo 8: Mağdur'un İkameti	54
Şekil 12: Suç Aleti'nin Mevcudiyet Durumu.....	55
Şekil 13: Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocuğun Yakalanma Şekli.....	55
Tablo 9: Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocuğun Göç Bilgileri	56

Tablo 10: Suçun Niteliği ve Mağdur'un Cinsiyeti Arasındaki İlişki.....	57
---	----

İÇİNDEKİLER	Sayfa
ÖNSÖZ.....	I
KISALTMALAR.....	II
TABLolar.....	III
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Çalışmanın Konusu	2
1.2. Çalışmanın Amacı.....	2
1.3. Çalışmanın Önemi.....	3
1.4. Çalışmanın Sınırlılıkları.....	4
2. GENEL BİLGİLER.....	4
2.1. Terminoloji ve Tanımlar.....	4
2.1.1. Suç Nedir?.....	4
2.1.2. Çocuk Nedir?.....	5
2.1.3. Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocuklar.....	5
2.2. Suç ve Çocuk Suçluluğu İle İlgili Teoriler.....	6
2.2.1. Klasik ekol.....	6
2.2.2. Kartografik Ekol.....	6
2.2.3. Tipolojik Ekol.....	7
2.2.4. Yapısalcı Teoriler.....	8
2.2.5. Alt-Kültür Teorileri.....	9
2.2.6. Sosyal Öğrenme ve Davranış Teorileri.....	11
2.3. Çocuk Kavramının Tarihsel Süreci.....	12
2.3.1 Cumhuriyet Öncesi Türk Çocuğunun Yaşam İlkeleri.....	15
3. TÜRKİYE'DE VE DÜNYADA ÇOCUK HAKLARINA YÖNELİK TARİHSEL SÜREÇ.....	16

3.1. Dünyada Çocuk Haklarına Yönelik Tarihsel Süreç.....	16
3.1.2. Dünyada Çocuk Haklarının gelişimi İçin Önemli Olan Bazı Olaylar....	16
3.2. Türkiye’de Çocuk Haklarına Yönelik Tarihsel Süreç.....	20
3.2.1. Türkiye’de Koordinatörlük Yapılanması ve Sorumlulukları.....	20
3.2.2. Çocuklara Uygulanacak Güvenlik Tedbirleri Ve Cezalar.....	23
4. TÜRKİYE’DE ÇOCUK MAHKEMELERİ.....	27
4.1. Çocuk Bürosunun Görevleri.....	29
4.2. Kolluğun Çocuk Birimi.....	30
4.3. Görevlilerin Eğitimleri.....	30
4.4. Sosyal İnceleme.....	30
4.4.1. Sosyal Çalışma Görevlileri.....	31
4.4.2. Sosyal Çalışma Görevlilerinin Görevleri.....	31
4.4.3. Çocuk Koruma Kanunu Kapsamında Sosyal İnceleme Raporları.....	32
5. TÜRKİYE’DE DENETİMLİ SERBESTLİK UYGULAMASI.....	33
5.1. Türkiye’de Denetimli Serbestlik Uygulamasının Yasal Dayanakları.....	33
5.1.1 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu.....	33
6. GEREÇ VE YÖNTEM.....	36
7. BULGULAR VE FARKLILIKLAR.....	37
8. TARTIŞMA VE SONUÇ.....	58
9. ÖNERİLER.....	62
10. KAYNAKÇA.....	67

GİRİŞ

Türkiye'nin de imzaladığı Birleşmiş Milletler'in Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi'nin 1. Maddesi'ne göre 18 yaşına kadar her insan çocuktur. Sözleşme; tüm çocukların eşit olduğunu, sağlıklı ve yeterli beslenme hakkına sahip olduklarını, eğitim ve oyun oynama hakları bulunduğunu söylemekte ve ayrıca, çocukların çalışmamaları ve istismar edilmemeleri gerektiğine işaret etmektedir.

Uluslararası belgelerde, suça sürüklenen çocukların yetişkinler gibi yargılanmaları ve cezalandırılmalarının, onları suç ve benzeri risklerden koruyamadığı gibi, daha fazla riske açık hale getirdiği gerçeğinden hareketle, çocuklara özgü kanun, usul ve makamların oluşturulması gerekliliği düşünülmüş ve bu doğrultuda, Birleşmiş Milletler, Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi ile çocuklara özgü kanun, usul ve makamlar oluşturmuştur.

Türkiye'de Çocuk Koruma Kanunu'nu oluşturulma ve uygulanma konusunda Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu büyük katkılarda bulunmuştur. Çocuk bakım ve sığınma evleri oluşturulmuş, Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri açılmış, Çocuk Koruma Kanunu'nun 2005 yılında değiştirilmesiyle oluşturulan yeni bir tüzükle kanunun uygulanmasına yardımcı olunmuştur.

1.1. Çalışmanın Konusu

Bu çalışmanın konusu, “ Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocuklar ve Çocuk Suçluluğuna Etki Eden Sosyo-Ekonomik Faktörler” olarak belirlenmiştir.

1.2. Çalışmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Türkiye’de Çocuk Koruma Kanunu’nun içeriğinin ve Türkiye’de Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocukların sosyo-ekonomik durumlarının incelenmesidir. Türkiye’de 1979’dan bu yana yapılandırılmaya çalışılan Çocuk Koruma Kanunu’nun, 2005 yılında yeniden oluşturulmasından bu yana, çocukları suçtan uzak tutmak amacıyla, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu’nda yeni yapılanmalar oluşturulmaktadır. Bu amaç doğrultusunda, Çocuk sığınma evleri ve Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri oluşturulmaktadır. 2005 senesinde, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında kurulan Çocuk Mahkemeleri, 18 yaşından küçük bireyleri, herhangi bir suç işledikleri takdirde 18 yaşından büyük yetişkinlerden farklı mahkemelerde yargılayabilmek amacıyla oluşturulmuştur. Bu yolla, henüz erişkinliğine ulaşmamış çocukların mahkeme sürecinden mümkün olan en az travmayla ayrılmaları hedeflenmektedir.

1.3. Çalışmanın Önemi

Bu araştırmanın sonuçlarının,

1. Türkiye’de Çocuk Adalet Sistemi’nin ilke ve prensiplerinin nasıl hayata geçirildiği ve kanunla ihtilafa düşen çocukların hayatını belirleyen sosyo-ekonomik süreçler hakkında bilgi vermesi;

2. tüm bu gözlemlenen sosyo-ekonomik faktörler ışığında bir harita çıkarmak suretiyle, çocuk suçluluğuna etki eden bu faktörlerin nasıl iyileştirilebileceği yönünde önerilerde bulunması ve

3. çocuk suçluluğu ile ilgili araştırma yapacak olan akademisyenlere istatistiksel veri sağlayarak konu hakkında kaynak oluşturması bakımından önemli olduğu düşünülmektedir.

1.3. Çalışmanın Sınırlılıkları

Araştırmada kullanılan veri toplama tekniği dosya taramasıdır. Araştırma süreci Nisan 2010'da başlamış ve 2 ay boyunca devam etmiştir. Araştırmanın eksenini, Bakırköy 1. Çocuk Ağır Ceza Mahkemesi'nde 2008–2009 yılları arasında kararı çıkmış olan ve kanunla ihtilafa düşmüş 15–18 yaşlarındaki çocuklara ait olan 50 dosya ve bu dosyalarda bulunan Sosyal İnceleme Raporu oluşturmaktadır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Terminoloji ve Tanımlar

2.1.1. Suç Nedir?

Suç, Ceza hukuku tanımlarına göre, yasanın cezalandırdığı hareket;¹ kanun koyucu tarafından cezalandırılan fiildir. Suçluluk ise “küçük veya büyük sosyal bir grubun üyeleri tarafından iyi ve yararlı olarak kabul edilen inançların, geleneklerin, örf ve adetlerin dayandıkları kurallara aykırı olarak islenmiş bulunan anti-sosyal bir davranıştır”.² Kurala karşı gelen ve icra edilmesi toplum tarafından istenmeyen bir eylemin biçimsel yaptırımlarla karşılanması, bu davranışın toplum önünde “suç” olarak görüldüğünün bir kanıtıdır. Dolayısıyla, suç, kuralı ihlal eden ve toplum tarafından istenmeyen davranışın, hukuk kurumu tarafından yaptırımlarla karşılanan boyutu olmaktadır.³

Suç karmaşık bir olgudur ve bu olgunun ortaya çıkışında etkili olan birçok faktörden söz edilebilir. Suçun türü, gerçekleştiği çevre ve suçu işleyen kişinin özellikleri, bu faktörlerin ortaya çıkmasında etkili olabilir. Suçluluk, insanların gruplar halinde yaşamaya başlamasından bu yana vardır. Suç, ceza kanununun ihlalden, yani ceza kanunu tarafından öngörülen emir ve yasağın ihlalden ibarettir. Nitekim suç, genel olarak, hukuk düzeninin ceza tehdidiyle yasakladığı bir fiil olarak tanımlanır.⁴

Günümüzde suçlar, çocuk suçluluğu ve yetişkin suçluluğu olarak bir ayrıma tâbi tutulmuş ve bu yaklaşım tüm hukuk sistemleri tarafından kabul edilmiştir. Çocuk ve yetişkin suçluluğunun ayrımında yaş faktörünün ölçüt olarak kullanıldığı ve bu bağlamda, çeşitli ülkelerin yürürlükte olan mevzuatları incelendiğinde, yaş sınırlarının 14–21 yaş aralığında değiştiği görülmektedir.⁵

¹ Ekrem, F. (1995) Türk Ceza Hukuku, Cilt I, s. 35, Seçkin Yayınevi, Ankara.

² Özkan, Ö. (1994) Hukuki ve Sosyolojik Açıdan Ülkemizde Çocuk ve Çocuk Suçluluğu, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s. 119.

³ Nazlı, A. (1993) “Suça İtilmiş Çocuklar ve Sosyal Hizmetler”, Sosyoloji Dergisi, Cilt:4, Ankara.

⁴ Toroslu, N. (2005) Ceza Hukuku Genel Hükümler, 7. Baskı, s.61, Ankara.

⁵ Doğan, N. (1990) Çocuk Suçluluğu ve Çocuk Mahkemeleri, Adalet Dergisi, S.1, s.171.

2.1.2. Çocuk Nedir?

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilen Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde, 'çocuk' kavramının tanımı, "18 yaşın altındaki her insan çocuk sayılır" şeklinde yapılmıştır. Her ne kadar, bu basit tanımlama, bizi, kavram karmaşasına sürüklemeksizin 'çocuk' ifadesiyle kimlere işaret edildiğini bilmeye yöneltiyorsa da, çok eski zamanlardan günümüze kadar gelmiş farklı 'çocuk' tanımlarının olduğu da bilinmektedir.

2.1.3 Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocuklar

Çalışmanın inceleme konusunu oluşturan "Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocuklar", toplumun normlarına uymayarak yasaya aykırı bir davranışta bulunmuş olan çocuklardır. Suç davranışı nedeniyle kanunla çatışmaya düşmüş olan bu çocuklar, suça sürüklenmiş, suça yönelmiş ve/veya suça itilmiş çocuklar olarak adlandırılmaktadır. Kanunla ihtilafa düşmüş çocuk, "Bir çocuktaki anti-sosyal eğilimlerin yasa müdahalesi gerektirecek bir davranışa dönüşmesi" olarak tanımlanmaktadır.⁶ Kanunla ihtilafa düşmüş çocuk, ilgili hususun çocuğun gelişim dönemi özelliklerine ve gelecekteki yaşamına yapacağı büyük etki nedeniyle diğer suç grupları arasında daha özel bir öneme sahiptir.

"Batı ülkelerinin hukuk literatüründe "Juvenile Delinquency" olarak geçen "Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocuk" kavramı, kanuna karşı gelmiş 11-18 yaşları arasındaki çocukları kapsamaktadır. Kanunla ihtilafa düşmüş çocuğu, yetişkin suçluluğundan ayıran en önemli özellik, ilgili dönemin gelişim psikolojisinde problemlili ya da geçiş evresi olarak adlandırılan bir döneme rastlamasıdır.⁷"

"Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocuk; çocuklara işletilen ya da çocuklar tarafından işlenen suçların kategorizasyonu ve bu suçların yaptırıma bağlanması olarak hukukun önemli bir bölümüdür. Birçok ülkede gençlik suçluluğu olarak da kavramlaştırılmaktadır.⁸"

⁶ Burt, C.L.(1925) The Young Delinquent, s.628, Appleton, Newyork.

⁷ Yavuzer, H. (1994) Çocuk ve Suç. Yedinci Baskı, s.33, Remzi Kitabevi, İstanbul

⁸ Tomanbay, İ. (1999) Sosyal Çalışma Sözlüğü: Toplumbilim, Ruhbilim, Eğitbilim, Yöntembilim, Nüfusbilim, Hukuk ve Ekonomi Boyutlarıyla, s.51, Selvi Yayınevi, Ankara.

“19. Yüzyılın başından itibaren suçlu çocuk sayısının bir ivme kazanarak artması ve bu artışın sosyal tehlike teşkil etmeye başlaması, bu konu üzerinde daha önemle durulmasını ve bu yönde yeni usuller geliştirilmesini gerektirmiştir.”⁹ Suça sürüklenen Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocuk, Türk Hukuk Sistemi’ne göre, bir ceza ya da hukuk kuralını ihlal etmiş olan, 18 yaşından küçük kimsedir.

2.2. Suç ve Çocuk Suçluluğu İle İlgili Teoriler

2.2.1. Klasik Ekol

“Hedonistik inanca göre, insan, davranışlarını zevk ve acı prensibine göre ayarlar. Bir hareketin vereceği zevk, o hareketin doğuracağı acıdan daha fazlaysa, kişi o hareketi gerçekleştirecektir. Kanunun ihlalinin vereceği zevk, bu ihlalin sonucunda gelen acıdan fazla olduğu takdirde kişi bu davranışa yönelecektir. Bu görüş suçun sebebi olarak kabul edilmiş ve başka bir izah aranmamıştır. Kişinin iradesinin serbest olduğu kabul edilmiş; iradeye etki eden faktörler dikkate alınmamıştır.”¹⁰

2.2.2. Kartografik Ekol

“Suç, özellikle de çocuk suçluluğu üzerinde çalışanlar, uzun süreden beri iklimin ve topografyanın kriminal davranış üzerindeki etkisiyle ilgilenmektedirler. Ekolün mensuplarına göre, toprağın verimli olması, yağmur miktarı ve doğal kaynakların zenginliği bir toplumun refahını sağlayan ve arttıran faktörlerdir. Bu refahtan mahrum olanlar, yağmacı ve yırtıcı olacak ve suça yöneleceklerdir. Montesquieu, “Kanunların Ruhı” adlı eserinde ekvatora yaklaşıldıkça suçluluğun artacağını ve kutuplara yaklaşıldıkça sarhoşluğun yaygınlaşacağını iddia etmiştir. İstatistiğin kurucularından Adolph Quatlet, suçun âdet olarak devamlılığını tespit etmiş ve kişi aleyhine işlenen suçların güneyde ve sıcak mevsimlerde yüksek olduğunu, mal aleyhine işlenen suçların ise kuzeyde ve soğuk mevsimlerde mevcut olduğunu iddia etmiştir.”¹¹

⁹ Ömeroglu, Ö. (1993) Çocuk Sanıkların Muhakemesi, s.243, İBD., İstanbul.

¹⁰ Beccaria, C. (1955) An Essay of Crimes and Punishment, s.52–53, J.P. Lippincott Company, Chicago.

¹¹ Saran, N. (1968) İstanbul Şehrinde Polisle İlgili Olan On sekiz Yaşından Küçük Çocukların Sosyo-Kültürel Özellikleri Hakkında Bir Araştırma, Doçentlik Tezi, s.14–20, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Sosyal Antropoloji ve Etnoloji Bölümü, İstanbul.

2.2.3. Tipolojik Ekol

Bu ekolde 3 ana düşünce sistemi vardır. Her üç görüşte de, suçluların, suçlu olmayanlardan, bireysel bazı özellikleri sebebiyle farklı oldukları ve başkalarının suç işlemeyeceği şartlar içerisinde bunların belirli özelliklerinden dolayı suç işlemeye teşebbüs edecekleri iddia edilir. Suç işlemeye teşebbüsün veraset yoluyla aktarılacağı veya suçun kişilerde bulunan şahsi özelliklerin mutlak neticesi olduğu kabul edilir.

Lombroso ve Biyolojik Ekol: Tıp tahsili yapmış ve psikiyatrist olarak uzun bir süre boyunca çalışmış olan Lombroso, suçlular üzerinde yaptığı gözlemler ışığında suçlu kimselerin belirli, gözle görülür biyolojik özelliklere sahip olduklarını ileri sürmüştür. İskelet ve anatomik yapılarında anormallikler bulan Lombroso, bu anormalliklere stigmata adını vererek bir suçlu profili hazırlamıştır. Başın şekli, duylarda anormallik, vb. ayrımlar çerçevesinde, doğuştan suçlular, deli suçlular, ihtiras sebebiyle suçlu olanlar ve tesadüfi suçlular olmak üzere suçlu kişileri dört başlıkta sınıflandırmıştır.

Psikiyatrik ve Psikolojik Ekol: “Bu ekolün mensupları psikoz, epilepsi ve ahlaki dengesizlik üzerinde durmaktadırlar. Özellikle duygudurumu düzensizliklerini çocuk suçluluğunun temel sebebi olarak görmekte ve bu duygudurumu düzensizliklerinin kaynağı olarak kalıtımı değil de, sosyal ilişkileri göstermektedirler. Çocuk suçluluğunu iki görüş kapsamında açıklayan ekol, birinci görüşte, çocuğu suça iten durumun insanın içindeki ego, süper ego ve id çatışmalarından kaynaklandığını ve çocukların bu çatışmalar esnasında dengesizleşerek suç teşkil eden davranışa yöneldiğini iddia etmektedir; ikinci görüşte ise çocukların suçluluğa doğru sürüklenme nedenlerinin doğuştan gelmediğini, suçluluğun bir çeşit, çevreye uyum sağlama problemi olduğunu öne sürmektedir. Suça sürüklenen çocuğun durumu, şiddetli korku, suçluluk hissi, zihinsel ve ruhsal çatışmalar ve emniyetsizlik gibi hisler taşıması açısından diğer çocuklardan farklıdır. Bu durum ise tamamıyla çocuğun ailesine ve sosyal çevresine bağlıdır¹².”

---

¹² A.G.E. Saran, N.: (1968) s. 19.

2.2.4. Yapısalcı Teoriler:

Aykırı Fırsatlar Teorisi: “Durkheim suç fenomeninin tüm toplumlarda ve her zaman var olacağını ve belirli bir fonksiyonu yerine getirdiğini savunmaktadır.¹³” “Yapısalcılar suçu bireyin biyolojik, psikolojik yapılarına göre değil sosyal yapının işleyişine göre izah etmektedirler. Durkheim toplumu mekanik ve organik toplum olarak Fransız sosyolog Emile Durkheim’a göre, ahlaki yükümlülükler ve sosyal kurallar olmazsa, yaşam çekilmez hale gelir ve anomi ile sonuçlanır. Anomi bir kuralsızlık, normsuzluk duygusu olup, intihar ve suç gibi yıkıcı davranışlara neden olur. Sınırlandırılmamış istekler ve davranışlar, önemli sosyal normlardan sapmaya yol açarlar. Toplum, birbiriyle çatışan istekleri olan bireylerle doludur. Faillerin sınırlı araçlarıyla, bu sayıca çok isteklerine ulaşmaya çalışmaları anomi halini doğurur. Toplumun marazi bir durumu olan anomi, standartların yokluğu, apati (kayıtsızlık), kargaşa, düş kırıklığı, yabancılaşma ve ümitsizlik gibi belirtilerle kendini gösterir. Fırsatların aykırılığı görüşünün, özellikle çocuk suçluluğunun, yasal fırsatların artırılması yoluyla önlenmesi görüşünde olan kişiler arasında çok taraftar bulunduğu bilinmektedir.¹⁴”

Tepki Teorisi: “Bu teoriyi, “Suçlu Çocuklar” adlı kitabında Albert Cohen ortaya atmıştır. Cohen’e göre, suç, sosyal sınıf farklarından ve bunun sosyal statüye olan etkilerinden ortaya çıkmaktadır.” Albert Cohen, “Delinquent Boys” isimli eserinde; “suçun sosyal sınıf farklarından ve bunun sosyal statüye olan etkisinden ortaya çıktığını savunmuştur. Ekonomik olarak düşük gelir seviyesine mensup gençler hep orta sınıf insanların yönettiği okullarda, bu sınıfa ait değer ve standartlar kabul ettirilmeye çalışılarak okumaktadırlar. Hâlbuki bu gençler orta sınıfa mensup insanların amaçlarına erişebilecek yeterli sosyalleşme deneyimine sahip değillerdir. Bu durum kendilerinde bunalım, tatminsizlik ve aşağılanma duygusu oluşturur ve şahıs orta sınıf standartlarına tepki olarak suç işlemeye baslar.¹⁵”

“Düşük gelir sınıfına mensup gençler her zaman orta sınıf cetveliyle ölçülmekte; orta sınıfın yönettiği okullarda bu gençlere, orta sınıfın değer ve standartları kabul ettirilmeye çalışılmakta; bu sınıfın ortaya koyduğu amaçlara ulaşmaları önerilmektedir. Buna karşın, düşük gelir sınıfına mensup genç orta sınıf amaçlarına erişebilmek için yeterli sosyalleşme deneyimlerine ve geçerli bir sosyal statüye sahip bulunmamaktadır. Bu durum, bu sınıfa

¹³ Korkmaz, A.; Kocadaş, B. (2006) Toplumsal Sapma, s.132, Doğu Kütüphanesi, İstanbul. (A.kt. Korkmaz, A. (2007) Çocuk Suçluluğuna Sebep Olan Sosyo-Ekonomik Faktörler, Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üni, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.)

¹⁴ Sokullu-Akinci, F. Suç Nedenler, Sosyolojik Teoriler, <http://savicbey55.wordpress.com/2006/12/19/suc-nedenleri-c-sosyolojik-teoriler/>, (Erişim 21 Temmuz 2010)

¹⁵ Cohen, K., A. (1971) Delinquent Boys; The Culture Of The Gang, Publish Free Press, March.

mensup kişilerde, bunalıma, tatminsizliğe ve kendine olan saygıda azalmaya neden olur. Orta sınıf standartlarına tepki olarak suç işler. Suçlunun bu tepkisi, görünüşte bir ret olmasına rağmen, aslında, reddettiklerini içten içe arzulamasıdır. İşledikleri suçlar bir amaca yönelik değildir. Bunlar genellikle yarar gütmeyen, olumsuz nitelikte ve haince işlenmiş suçlardır. Yalnızca orta sınıfın değerlerine karşı çıkmak için suç işlemektedirler. Başkalarını rahatsız etmek amacı güderler.”

“Çatışma (uyuşmazlık) Teorileri: Yapısal nitelikteki teoriler, değerler üzerinde uzlaşmış toplum modellerinden yola çıkmaktadır. Her toplumda ve sosyal sistemlerin tümünde, değerler üzerinde bir uzlaşma vardır. Bu uzlaşma modeline karşın bir uyuşmazlık modeli ileri sürülmüştür. Bu uyuşmazlık modeline göre yapılanmış toplumda dört özellik bulunmaktadır.”

- Her toplum her zaman değişikliğe maruz kalır. Sosyal değişim kaçınılmazdır.
- Her toplumda her zaman sosyal çatışma bulunmaktadır. Bu kaçınılmazdır.
- Her toplumun her kesimi bu değişime katkıda bulunur.
- Her toplum bazı üyelerinin diğerlerini sınırlaması ilkesi üzerine kurulmuştur.

“George Vold, suçun, sosyal çatışmanın bir ürünü, politik ve sosyal eşitsizliğin bir yansıması olduğunu ileri süren ilk kriminologdur. Vold’a göre, toplum gruplardan oluşmaktadır. Bu grupların çıkarları ve amaçları birbiri ile çatışır, yarışır veya aynı doğrultuda olduğu takdirde, gruplar arasında uyuşmazlık başlar. Gruplar çıkarlarını çok iyi gözetirler ve onları savunmaya her zaman hazırdırlar. Bir grup, statüsünü koruyabilmek ve geliştirebilmek için diğer grupları sürekli olarak gözlemek ve onlarla mücadele etmek zorundadır. Vold, Ceza Hukuku’ndaki uyuşmazlık ve çatışmayı bu şekilde açıklamakta ve buna paralel olarak, “kanun yapma, ihlal etme ve hukukun uygulaması süreci grup çıkarları arasındaki temel ve köklü çatışma ve uyuşmazlıkları yansıtmaktadır” demektedir. Vold, azınlık gruplarının yasama sürecini etkileyecek güçleri olmadığı için, bunların davranışlarının genellikle kanunlarda suç olarak tanımlandığını iddia etmektedir.¹⁶”

---

¹⁶ Sokullu-Akıncı, F. Suç Nedenler, Sosyolojik Teoriler, <http://savcibey55.wordpress.com/2006/12/19/suc-nedenleri-c-sosyolojik-teoriler/>, (Erişim 21 Temmuz 2010)

2.2.5. Alt-Kültür Teorileri:

“Genel Teori: Alt-kültür, kısaca, toplumdaki belirli bir gruba özgü anlamlar, değerler ve davranış biçimleri olarak tanımlanabilir. Alt-kültür ve egemen kültür arasındaki farklılık ve bütünleşme derecesi alt-kültürde normatif bir izolasyon ve dayanışmaya yol açar. Tüm kültürden farklı değerlerle belirginleşen bir alt-kültürün varlığı bazen patlayıcı ve tüm kültüre zarar verici olmakla beraber bazen de tüm kültür tarafından tolere edilmiş olabilir. Suçun nedenlerini alt-kültüre bağlayan teorilere gelince, bunlar, belirli alt-kültüre mensup olmanın, kişiyi belirli amaçlara yönelteceğini ve bunlarında da hukuka aykırı olabileceğini, suç niteliği taşıyabileceğini ileri sürmektedirler. Üç tür suç çetesi alt-kültürü bulunmaktadır:

- İyi entegre olmuş ve bütünleşmiş toplumlarda, çeteler, adeta, erişkinlerin organize suçluluk faaliyetleri için birer staj grubudurlar. Öncelikle kâr getiren faaliyetlere önem verilir ve şiddete pek az rastlanır. Buna suçlu alt-kültürü denir.
- Bu gruplarda, zamanla uyuşturucu maddelere yönelme söz konusudur ve bu maddeleri sağlamak için para kazanmaya yönelik faaliyetlerde bulunurlar.
- Bütünleşmemiş toplumlarda ise bu gibi iyi organize olmuş bir yapı bulunmamaktadır ve gençler üzerinde zayıf bir toplumsal kontrol vardır. Bu tür toplumdaki çete alt-kültürü aşırı davranışlar sergiler. Burada ilk amaç “saygı” sağlamaktır. Bunun için şiddet ve mal tahribi gibi davranışlarda bulunurlar.”

“İlgi Odakları Teorisi: Miller’in ilgi odakları (Theory of Focal Concerns) teorisi düşük gelirli insanların suçluluğunu şöyle açıklamaktadır: “Düşük gelir sınıfının kültürü suç doğurur, çünkü standartları ve ilgi odakları orta sınıfın odaklarından kaynaklanmış olan bazı hukuk normlarını ihlal etmektedir. Düşük gelir sınıfının ilgi odakları; tedirginlik, sertlik, açığözlük, heyecan, kadercilik ve başına buyruk olmaktır.”

“Başkalarını atlatabilme ve onları kandırarak para kazanma, açığözlük; tehlike, risk, değişiklik ve faal olma, heyecan; şansa ve talihe inanmak, kadercilik; herhangi bir sınırlamayı kabul etmemek ise başına buyruk olmak anlamlarına gelmektedir. Kişi çevresiyle özdeşleşebilmek, çevresince kabul edilebilmek, bir statüye, prestije sahip olabilmek için bu özellikleri benimsemek zorundadır. Öte yandan, bunları yaparken suç işlemesi kaçınılmazdır.”

“Tüm bu suç kuramlarının sayısız eleştirileri mevcuttur; her kuramın eksiklikleri bulunmaktadır. Suçluluk, günümüzde, birden çok kuramla birlikte eklektik olarak açıklanmaya çalışılmaktadır.”¹⁷

2.2.6. Sosyal Öğrenme ve Davranış Teorileri

“Kriminolojide önemli veya etkili kuramlardan biri de, sosyal öğrenme teorisidir. Bu teori, suçluluğu “öğrenme” faaliyetinin sonucu olarak görmektedir. Sosyal öğrenme teorisi özellikle, bireylerin anti-sosyal akran grubu ile etkileşime girmelerini, onların suç işlemeye eğilimli hale gelmelerinde temel bir risk faktörü olarak görmektedir. Diğer bir ifade ile sosyal öğrenme kuramı; suçun oluşumunu, kriminal eylemlere ilişkin norm, değer ve davranışların öğrenilmesi ile ilintili bir süreç olarak ele almaktadır.”¹⁸

“Sosyal öğrenme kuramının dayandığı en önemli kavram taklittir. Taklit kavramı öğrenme sürecinde kişinin başkasını gözlemleyerek gerçekleştirdiğini varsaymaktadır. Suç davranışının analizinde başvurulan taklit kavramı üzerinde daha çok Gabriel Tarde (1843-1904) durmuştur. Lombroso'nun biyolojik anormallik görüşünde olduğu gibi insanların doğuştan suçlu sayıldığı bir dönemde, Tarde suçlu insanların normal olduklarını, suçu diğer yasal davranışları öğrendikleri gibi öğrendiklerini iddia etmiştir. Tarde'e göre insanlar birbirleri ile olan temaslarının sıklığı ölçüsünde birbirlerini taklit ederler. O'na göre, insanlar bir elbise modelini taklit eder gibi davranış kalıplarını taklit ederler¹⁹. Tarde'nin taklidin yasaları olarak geliştirdiği üç yaklaşımı vardır. Birincisi kişiler yakın temas içinde buldukları insanları daha fazla taklit ederler. Bu nedenle yakın temasın daha fazla bulunduğu köy ve kasabalarda taklit daha sıktır. _kincisi, alt statüden üst statüye doğru bir taklit eğilimi vardır. Üçüncüsü ise iki davranış çatıştığında biri diğerinin yerini alır.¹⁶³ Suç oranının yüksek olduğu bölgelerde suç bir örf ve adet gibi öğrenilir. Suçlular prestijli kimselerdir. Bu nedenle bu bölgelerde suçlu normları ve suç teknikleri öğrenilerek nesilden

¹⁷ Sokullu-Akıncı, F. Suç Nedenler, Sosyolojik Teoriler, <http://savcibey55.wordpress.com/2006/12/19/suc-nedenleri-c-sosyolojik-teoriler/>, (Erişim 21 Temmuz 2010)

¹⁸ Demirbaş, T. (2005), Kriminoloji, s.138, Seçkin Yayınları, Ankara. (A.kt. Korkmaz, A. (2007) Çocuk Suçluluğuna Sebep Olan Sosyo-Ekonomik Faktörler, Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üni, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.)

¹⁹ Korkmaz, A. ve Kocadas, B.(2002) A.g.e., s132. (A.kt. Korkmaz, A. (2007) Çocuk Suçluluğuna Sebep Olan Sosyo-Ekonomik Faktörler, Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üni, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.)

nesile aktarılır bu şekilde suçlu davranış yaygınlaşır. Sosyal süreç suç olgusunu yaratır ve destekler.”²⁰

2.3. Çocuk Kavramının Tarihsel Süreci

Çocukluk düşüncesi son 400 yıla ait bir Avrupa icadıdır. Daha öncesinde çocuk, annesinin, dadısının ya da beşiğini sallayan kişinin sürekli ilgisi olmadan yaşayabilmeye başlar başlamaz, yetişkinler toplumuna ait olmaktaydı.

1600’lü yıllardan itibaren çocukluk kavramı gelişmeye başladı ve “yedi yaş ile ergenlik arası dönem süratle kendine özgü bir dünya oldu.” Rönesans’tan önce çocuklar çağdaş sanatta küçük yetişkinler olarak betimleniyorlardı ve bu tanımlama, onların toplumdaki rollerini yansıtıyordu.

“Çocukluğun insan yaşamındaki özel bir evre sıfatıyla on yedinci yüzyıl başlarında ortaya çıkmış olduğu varsayımı, aynı dönemde Avrupa’daki söz dağarcığı değişimiyle de desteklenmektedir. Bu dönemden önce, çocuklar, söylemsel olarak yetişkinlerden o kadar az farklı görülmekteydi ki, onları tanımlamak için özel bir sözcüğe ihtiyaç duyulmamıştır. Spesifik olarak çocuklara hitap etmek için kullanılan sözcük dağarcığı on yedinci yüzyıl içerisinde dilimize dahil olmuştur.²¹” 17. yüzyılla birlikte gelen ve çağdaş tanımı şekillendiren çocukluk kavramı, çocuğun zayıflığını ve masumiyetini vurguluyordu. Çocukluğu zayıflık ve masumiyet dönemi olarak görüp, yetişkinlere “masumiyeti koruma ve zayıflığı güçlülüğe dönüştürme görevini” veren bu anlayış, 17. yüzyıla dayanmaktadır. Hammurabi döneminde, baba, ailenin merkezi sayılmaktaydı. Babanın başına gelen kötü cezaları babasını onurlandırmak için çocuklar öderdi. Şartlara göre, bir oğul, bu uğurda dilini, parmağını ya da gözünü kaybedebilirdi. Baba, çocuğunu borcuna karşılık teminat olarak kullanabilir ya da köle olarak satabilirdi.

“Antik Mısır’da ise kız çocukları da buna dahil olmak üzere çocukların tümü eğitilirdi. Eski kalıntılarda, ailesinin yanından eğitim nedenleriyle ayrılmış küçük bir kız çocuğunun

²⁰ Kızmaz, Z. (2002) Bazı Sosyal Değişiklikler Bağlamında Doğu Anadolu Bölgesinde Suç ve Suçluluk, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Fırat Üni., Elazığ. (A.kt. Korkmaz, A. (2007) Çocuk Suçluluğuna Sebep Olan Sosyo-Ekonomik Faktörler, Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üni, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.)

²¹ Franklin B. (1993) Çocuk Hakları, 1. Baskı, s.23, Ayrıntı Yayınları, İstanbul

annesine “anne, ben iyiyim, eğitimime devam ediyorum, lütfen benim için endişelenmeyi bırak” şeklinde yazdığı mektuplara rastlanılmıştır. Bu yüzyılla birlikte ortaya çıkan ve çağdaş tanımı şekillendiren çocukluk kavramı, çocukluğun masumiyetini ve zayıflığını vurguluyordu. Çocuklar; “tatlılıkları, basitlikleri ve komiklikleriyle” yetişkin için bir eğlence kaynağı haline geldi. Antik Yunanistan’da ise kız çocukların ıssız bir yerde ölüme terk edilmeleri oldukça yaygındı. İşleri yönetmek için erkek çocuklara ihtiyaç duyulmaktaydı.²²”

“Çocukluk; zayıflık, akıldışılık, çaresizlik ve bağımlılık gibi negatif özelliklerle birleştirildi. Holt, çocukluğun, “küçük ve zayıf oldukları için dış dünyayla başa çıkacak kadar güçlü ve akıllı olana kadar dış dünyanın kötülüklerinden korundukları, duvarlarla çevrilmiş bir bahçe” metaforuyla en iyi şekilde anlaşılacağına inandığını belirtmektedir.²³” Çocukluğu masumiyet ve zayıflık dönemi olarak görüp, yetişkinlere “masumiyeti koruma ve zayıflığı güçlülüğe dönüştürme görevini” veren bu anlayış, on yedinci yüzyılda ortaya çıkmıştır ve çocukların hayatındaki birçok değişiklik bu döneme dayanmaktadır.

Bu değişikliklerin etkisi, daha önce bir parçası oldukları yetişkinler dünyasından çocukları koparmak oldu. Aries, bu tarihten önce çocukların çağdaş sanatlarda küçük erkekler ya da kadınlar olarak temsil edildiklerine, fakat bu tarihten sonra “çocuk resimlerinin sıradanlaştığına” dikkat çekmiştir. Hemen hemen aynı zamanlarda, çocukların yetişkinler gibi giydirilmesinden vazgeçildi ve öncesinde, giyim farklılıkları yaştan çok statüyü belirlerken çocuklar için özel giysiler tasarlanmaya başlandı. Çocukların yetişkinlerden farklı olarak oynayacakları oyunların, oyuncakların ve çocuklar için yayımlan kitapların ortaya çıkışı bu döneme tekabül etmektedir. Diğer büyük bir değişiklik ise çocukları çalışma yaşamından ayırıp, eğitim kurumlarına yerleştirmek oldu. Çocuklar yedi ya da sekiz yaşında ev işlerinin de dahil olduğu bir çıraklık dönemi için başka bir eve gönderilirdi. Buna karşılık anne-babalar çalışmak ve eğitim için evlerine başka çocuklar alırlardı.

“Çıraklar “ekstra oğullar ya da ekstra kızlara” benzeyen işçilerdi; çocuklar çalışmalarına karşılık giydirilir, beslenir ve eğitilirdi. Aile içinde çocuk emeği ağırdı ve

²² Jenkins, I. (1993) Antik Devirde Çocuk Eğitimi, (N. Başgelen, Edt.) 3. Baskı, s. 10, Akeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.

²³ Colón with Colón, (2001) A History of Children: A Socio-cultural Survey Across Millennia, pp.18–19–28, Greenwood Press, Westport, CT.

çocuklar bu işe üç yaşında dahi başlayabilirlerdi; ancak, esas olarak, fabrika sisteminin gelişmesiyle birlikte en kötü aşırılıklar ve sömürüler ortaya çıktı.²⁴”

“Çocuklar çalışmayı bıraktıktan sonra, okumaya başladılar; 1600–1800 yılları arasında eğitimde büyük değişiklikler oldu. Rönesans döneminde bir faaliyet olarak eğitim, yaşa önem vermiyordu ve hayat boyu sürecek bir etkinlik olarak ele alınıyor ve dolayısıyla her yaşta insan birlikte öğreniyordu.²⁵”

Kısa bir süre içerisinde, eğitim, çocuklukla sınırlı bir faaliyete dönüştü. Okuma süresinin uzaması, çocukluğa yoğunlaşması ve bedensel cezanın getirilmesi, on sekizinci yüzyılda Winchester ve Eton’da isyanlara yol açtı. Sözü edilen diğer değişimlere ek olarak, eğitim alanında yapılan bu gibi değişiklikler, çocukları yetişkin dünyasından koparmaya hizmet etti; onlara önceden sahip olmadıkları zayıflık ve masumiyeti bahşetti ve onları yetişkinlere bağımlı ve onların disiplinine tâbi kıldı. Ancak bu değişimler bütün çocuklar tarafından eşit bir şekilde ve aynı anda yaşanmadı; cinsiyet ve sınıf, gelişimlerin hızını etkiledi. ‘Çocuk’ olarak görülen ilk insanlar, orta sınıfa mensup ailelerin erkek çocuklarıydı, çünkü ‘çocukluk’ anlayışı, kız çocukları için henüz o dönemde uygulanmıyordu.

Gelişen burjuvazi yalnızca kendi oğullarının bu yenilikçi tarzda eğitilmesini istiyordu, zira ancak bu yolla toplumda hızla gelişen teknolojik değişimlerle başa çıkabilirlerdi. Kızlar gelecekte yapacakları işi evde öğreniyorlardı; dolayısıyla okulların verdiği eğitim ve öğretime ihtiyaçları yoktu.

Öte yandan, kızların dışlanması bütün toplumsal grupları kapsıyordu; “iyi ailelerin kızları daha aşağı sınıfların kızlarından daha iyi eğitilmiş değildi.”²⁶ Aynı şekilde, madenlerde, fabrikalarda ve imalathanelerde çalışan işçi sınıfı çocuklarının da okuma yazmaya ihtiyaçları yoktu, bu nedenle en azından başlangıç evresinde ‘çocukluk’ söyleminin dışında bırakıldılar.

“Çocukluk, özellikle ilk zamanlarında sınıf ayrımcılığına tâbiydi, ancak kitle eğitimi, sonunda işçi sınıfını da içine aldı ve on dokuzuncu ve yirminci yüzyılların toplumsal hukuku

²⁴ Franklin B. (1993) Çocuk Hakları, 1. Baskı, s.23, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

²⁵ Dictionary of Social Work, 2001, s. 61

²⁶ Laslett, P.(2004) The World We Have Lost, s.6, Routledge, England.

onların içki içmelerini, kumar oynamalarını ve cinsel hayatlarını daha sıkı bir denetim altına aldı.²⁷”

2.3.1 Cumhuriyet Öncesi Türk Toplumlarında Çocuğunun Yaşam İlkeleri

“Asya'daki en eski Türk toplumlarında, oğlanı babanın, kızını annenin eğitmesi gerektiği anlayışı vardı. Bu anlayış yüzyıllar boyu, günümüze yakın dönemlere kadar sürdü. Buna göre, yaşamda davranış ilkelerini (normlar) öğrenmek için oğlan babasını, kız annesini örnek alıyordu.²⁸”

“Aile ve toplum töresi kapsamında, çocuklar için bedensel güce, sağlıklı ve bağımsız yaşamaya, vatan sevgisine, doğruluğa, büyüklere saygı göstermeye, bilimi sevmeye vb. değerlere önem veren bir eğitim veriliyordu.²⁹” Türkler'in İslamiyet'e geçişlerinden sonra, Türk çocuklarının yaşam ilkeleri Kur'an ve daha başka dini ve ahlâkî kitaplara göre biçimlendi.

“Osmanlı toplum hayatında çocuklara yönelik kamu ilgisi, 19. yüzyılda modernleşme süreciyle birlikte filizlenmiştir. 19. yüzyıl, yani modernleşme sürecinin başlangıcını temsil eden Tanzimat dönemi öncesinde ise çocuklar kamusal hayatta belirgin bir şekilde yer almıyorlardı.³⁰”

²⁷ Franklin B. (1993) Çocuk Hakları, 1. Baskı, s.26, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Sürecinde Türk Ailesi, s.355–374, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Ankara., Ankara.

²⁸ Sakaoglu, N. (1992) Medeniyet Değişimleri Çerçevesinde Türklerde Ailede Eğitim, Sosyo-Kültürel Değişme

²⁹ Akyüz, Y. (1997) Türk Eğitim Tarihi (Başlangıçtan 1997'ye), 6. Baskı, s.8, Alfa Yayınları, İstanbul.

³⁰ Okay, C. (1998) OsmanlıÇocuk Hayatında Yenileşmeler, s. 26, Kırkambar Yayınları, İstanbul. (Akt. Karatay, A.(2007)Cumhuriyet Dönemi Korunmaya Muhtaç Çocuklara İlişkin Politikanın Oluşumu, Doktora Tezi, İnönü Üni. Sosyal Bilimler Enst. Sosyoloji Anabilimdalı, Malatya.

3. TÜRKİYE’DE VE DÜNYADA ÇOCUK HAKLARINA YÖNELİK TARİHSEL SÜREÇ

3.1 Dünyada Çocuk Haklarına Yönelik Tarihsel Süreç

3.1.2. Dünyada Çocuk Haklarının Gelişimi İçin Önemli Olan Bazı Olaylar

Toplumların, çocuğun korunmasını bir değer olarak kabul etmesi uzun bir sürecin ürünüdür. 1920 yılında kurulan, Çocuklar İçin Uluslararası Yardım Örgütü’nün temel amaçlarından biri, savaştan zarar gören ülkelerin çocuklarının acil gereksinimlerini gidermektir.

Örgüt, amacına ulaşmak için çabalarını sürdürürken, daha geniş planda ve sürekli bir şekilde çocukları korumak amacıyla gerekli programın düzenlenmesine ve bu programın ilkelerinin belirlenmesine çaba göstermiştir. İşte bu çabaların sonucu olarak, 26 Eylül 1924 tarihinde, Milletler Cemiyeti Genel Kurulu, “Çocuk Hakları Bildirgesi’ni” kabul etmiş ve böylece çocuklarla ilgili ilk geniş kapsamlı uluslararası düzenleme ortaya çıkmıştır. Birleşmiş Milletler’in kuruluşundan sonra, 1948 senesinde, BM Genel Kurulu, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’ni kabul etmiş, ancak bu belgede çocukların hak ve özgürlükleri için özel bir düzenlemeye yer vermemiştir. Çocukların özel ihtiyaçları, ayrı bir belgenin düzenlenmesini gerektirmiştir.

Yaklaşık on yıl süren çalışmaların sonucunda, 20 Kasım 1959 tarihinde, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 78 ülkenin temsilcisinin katıldığı bir genel oturumunda Çocuk Hakları Bildirgesi’ni oybirliğiyle kabul etmiştir. Çocuk Hakları Cenevre Bildirgesi’yle 1924 senesinde başlayan dönemin son aşamasını ise 20 Kasım 1989 tarihli Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi oluşturmaktadır. Bu üç çalışmanın ortak özelliği, çocuk hakları konusunda dünya çapında yapılan girişimler olması ve uluslararası toplumun konuya olan ilgisini yansıtmasıdır. İlk iki çalışma “bildirge” olmaları nedeniyle hukuken bağlayıcı değildir. Dolayısıyla, bildirgelerde yer alan ilkelere uyulmaması halinde yaptırım söz konusu olmamaktadır. Ancak yine de, bu iki bildirgede yer alan hakların evrensel sahada kabul

gördüğü anlaşılmaktadır. Buna karşılık, BM Çocuk Hakları Sözleşmesi, bu sözleşmeye taraf olan devletleri bağlayıcı bir nitelik taşımaktadır. Nitekim devletler bu sözleşmeye taraf olmakla, ona uygun davranma isteklerini ortaya koymuş olmaktadır. Dolayısıyla, sözleşme hükümlerine uyulup uyulmadığını denetleyecek bir mekanizma da, doğal olarak sözleşmenin ayrılmaz bir parçası olarak kurulmuş olur.

Çocuk haklarına ilişkin bildireler, bağlayıcı olmamalarına rağmen, başka bir işlev daha görmüşler, dünya çapında genel bir kabul gören BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin ortaya çıkışına zemin hazırlamışlardır. 1924, 1959 ve 1989 yıllarında dünya çapında gerçekleştirilen ve çocuk hakları bakımından kilometre taşı olarak kabul edilen bu girişimlerin yanı sıra, sözü geçen üç temel belge kadar geniş kapsamlı olmasalar da, uluslararası toplumun çocuk haklarına gösterdiği ilgiyi ortaya koyan ve yine 1900'lü yıllarda başlayan başka çalışmalar da vardır. Bu çalışmalar neticesinde ortaya çıkan belgelerde, çocuk hakları, tüm boyutlarıyla düzenlenmemekte, sadece belirli konular itibariyle çocuğun korunmasını ele alınmaktadır. Bu tür girişimler, 1900'lü yılların başında ortaya çıkmıştır. Ucuz emek olarak görülen çocuk işçiliğinin sanayi alanında ve özellikle fabrikalarda, madenlerde ve gece işlerinde kullanılmasını önleme hedefli çalışmalar göze çarpmaktadır.

Birinci Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle başlayan Milletler Cemiyeti döneminde, Cenevre'de, çocuk ticaretine karşı ilk uluslararası konferans toplanmıştır. Birleşmiş Milletler dönemine girilmesiyle birlikte, çocukları korumaya yönelik çalışmalar hız kazanmıştır.

İkinci Dünya Savaşı'ndaki çocuk kıyımlarının ardından, çocukların iş güçlerinin ve cinselliklerinin sömürülmesi artmış ve bu gibi durumlara karşı uluslararası toplum harekete geçmiştir. Birleşmiş Milletler'in öncülüğünde, çocuk ticaretine, çocukların köleleştirilmesine, küçük yaşta evlendirmeye, evlat edinmenin kötüye kullanılmasına, vatansızlığa, eğitimde aşağılanmaya, evlilik dışı çocuklara ayrımcılık yapılmasına ve ceza yargılamasında çocuk yapısına uygun düşmeyen uygulamalara karşı bir dizi karar çıkarılmıştır. Bu dönemde, uluslararası çalışma örgütünün çabaları da yoğunlaşarak artmıştır.

“Başarıyla sonuçlansın ya da sonuçlanmasın, tüm bu girişimler, 1900'lü yıllardan başlayarak uluslararası toplumun çocuklara karşı duyduğu ilginin güçlendiğini ve “Çocuğun Korunması” ilkesinin uluslararası toplumun genel menfaati olarak ortaya çıktığını göstermektedir. Çocuğun yüksek faydasını gözetken kurallar, uluslararası anlaşmalarda da

yerini almıştır. Hatta BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 3. Maddesi'nde, kamusal ya da özel sosyal yardım kuruluşlarının, mahkemelerin, idari makamların ve yasama organlarının gerçekleştirdiği, çocukları ilgilendiren tüm etkinliklerde, çocuğun yararının hareket noktası olması gerektiği belirtilmektedir. Sözleşme'nin 18. Maddesi'nin ilk fıkrası da aynı ilkeyi, anne-baba ve vasi için tekrarlamaktadır: Anne, baba ve vasi her şeyden önce çocuğun yüksek yararını göz önünde tutarak hareket ederler.³¹

- 26 Eylül 1924 - Birleşmiş Milletler Cemiyeti Genel Kurulu tarafından Cenevre'de kabul edilen 5 maddelik Çocuk Hakları Bildirgesi'nde; çocukların fiziksel ve ruhsal olarak gelişebilecekleri ortamlarda bulundurulmaları, beslenme, sağlık hizmetlerinden yararlandırılmaları, himaye edilmeleri, felaket zamanında en önce çocuklara yardım edilmesi, her türlü istismardan korunmaları benimsenmiştir.

- 1945-Birleşmiş Milletler ve Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) kurulması,

- 1948-İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinde çocuklara özel önem verilmesi,

- 20 Kasım 1959- Çocuk Hakları Bildirgesi'nin Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilmesi,

- 1979- Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu, çocuk haklarına yasal zorunluluk kazandırmak amacıyla Uluslararası Çocuk Yılı hazırlık çalışmaları sırasında başkanlığı Polonya'dan Profesör Adam Lopatha tarafından yürütülen Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin taslağının hazırlanmaya başlanması, çocuk hakları için önemli mihenk taşlarını oluşturmuştur.

- 20 Kasım 1989 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda kabul edilen Çocuk Hakları Sözleşmesi, 2 Eylül 1990 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

- Hodgkin ve Newell³² tarafından UNICEF için hazırlanan Çocuk Haklarına Dair

---

³¹ Tiryakioğlu, B. (2002) Gündem Çocuk: Türkiye Çocuk Politikası, II. Ulusal Çocuk ve Suç Sempozyumu, Ankara.

³² Hodgkin & Newell (1998) Implementation Handbook for the Convention on the Rights of the Child. UNICEF: New York, s.619-679.

Sözleşme Uygulama Elkitabı'nda yer alan Çocuklara ilişkin Birleşmiş Milletler tarafından oluşturulmuş diğer temel uluslar arası belgeler;

· İstihdamda Asgari Yaşla İlgili 138 Sayılı ILO Sözleşmesi; Uluslar Arası Çalışma Örgütü'nün 26 Haziran 1973 tarihli Genel Konferansında kabul edilmiştir. Asgari yaş, zorunlu okul eğitiminin tamamlandığı yaştan aşağı ve her koşulda 15 yaştan aşağı olamayacaktır.

· Birleşmiş Milletler Çocuk Ceza Adaleti Sisteminin Uygulanması Hakkında Asgari Standart Kurallar (Beijing Kuralları); Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 29 Kasım 1985 tarih ve 40/ 33 sayılı kararı ile kabul edilmiştir.

· Çocuk Suçluluğunun Önlenmesine İlişkin Birleşmiş Milletler Yönlendirici İlkeleri (Riyad İlkeleri); Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 14 Aralık 1990 tarih ve 45 / 112 sayılı kararı ile kabul ve ilan edilmiştir.

· Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlat Edinmeye İlişkin İşbirliği Hakkındaki Lahey Sözleşmesi; 29 Mayıs 1993'te Lahey Uluslar arası Özel Hukuk Konferansı'nda kabul edilmiştir. Bu Sözleşme'nin temel amacı; çocukların cinsel istismara uğramalarının, satılmalarının önlenmesini sağlayacak işbirliği sisteminin oluşturulması, Ülkelerarası evlat edinmeye ilişkin koşulların ve kuralların belirlenmesidir.

· Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, Çocukların Silahlı Çatışmalarda Yer Almaları Konusundaki İsteğe Bağlı Protokol; Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 25 Mayıs 2000 tarih ve 54 / 263 sayılı kararı ile kabul ve edilmiştir. Bu protokolü onaylayan taraf devletler 18 yaşında küçükleri silah altına alamayacaklardır.

· Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, Çocukların Satılması, Çocuk Genel İstismarı ve Pornografisi Konusundaki İsteğe Bağlı Protokol; Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 25 Mayıs 2000 tarih ve 54 / 263 sayılı kararı ile kabul ve edilmiştir.

"1990 yılı Eylül ayıydı ve dünyada pek çok alışılmadık iyimserlik rüzgarları esiyordu. Soğuk savaş artık bitmişti. Daha önce silahlanmaya harcanan paranın, bir "barış getirisi" olarak insani kalkınma amaçlarına ayrılabilceği yönünde yaygın beklentiler ortaya çıkmıştı.

Dünya çocuklarına daha iyi bir yaşamın nasıl sağlanabileceği düşünülürken, daha önce rastlanmadık sayıda Cumhurbaşkanı ve ulusal lider Çocuklar İçin Dünya Zirvesi vesilesi ile bir araya geliyordu" (UNICEF 2002:1).

New York'ta, 130'u aşkın ülkenin başkanlarının ve ulusal liderlerinin katılımı ile gerçekleştirilen Dünya Zirvesi, dünyanın çocuklara ilişkin umutlarını yansıttı. Liderler, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun bir yıl kadar önce oybirliğiyle kabul ettiği Sözleşme'yi onaylama sözü verdiler. Çocuk ölümlerinin azaltılması, bağışıklık kazandırma kapsamının genişletilmesi, herkese temel eğitim sağlanması ve daha bir dizi iddialı hedefin 2000 yılına dek gerçekleştirilmesi yönündeki sözün altına imza attılar. (UNICEF: 2002:1)

3.2. Türkiye'de Çocuk Haklarına Yönelik Tarihsel Süreç

Türkiye, Çocuk Haklarına dair Sözleşme'yi (ÇHS) 1995 yılının başında onayladı, böylelikle sözleşme iç hukuk normu haline geldi. Türkiye bu onayla hukuki yükümlülük altına girmiş, gerek uluslararası camiaya, gerekse ülke vatandaşlarına ve çocuklarına Sözleşme'yi uygulayacağına dair bir söz vermiş olmaktadır.

3.2.1. Türkiye'de Koordinatörlük Yapılanması ve Sorumlulukları

Dünya Bildirgesi'nin imzalandığı 1990 senesinden 1998 senesine kadar Türkiye'de atılan adımlar ve gelişmeler; "Türkiye'nin taraf ülke olarak yaptığı çalışmalar", "Türkiye Hükümeti ile UNICEF Türkiye Temsilciliğinin İşbirliği içinde yapılan çalışmalar" ve "Sivil Toplum Kuruluşlarının Yaptığı Çalışmalar" kapsamında gerçekleşmiştir.

Türkiye'nin taraf ülke olarak yaptığı çalışmaların tarihsel akışı şöyledir:

1. Sözleşme'nin Çocuklar için Dünya Zirvesi'nde imzalanması (30 Eylül 1990),
2. Sözleşme'nin T.B.M.M.'de onaylanması (9 Aralık 1994),
3. Sözleşme'nin Türkiye'de 4058 sayılı yasayla iç hukuk kuralına dönüşerek yürürlüğe girmesi (27 Ocak 1995),

4. Türkiye'de Sözleşme'nin uygulanması için, Başbakanlıkça Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun koordinatör kuruluş olarak görevlendirilmesi (11 Ocak 1995),

5. Koordinatör kuruluşça Bakan oluruyla Çocuk Hakları Konseyi'nin oluşturulması (9 Eylül 1991),

6. Koordinatör kuruluşça SHÇEK bünyesinde Bakan oluruyla Çocuk Haklarının Korunması ve İzlenmesi Dairesi'nin kurulması (4 Ekim 1995),

7. Ulusal Raporun yazımı ve Ulusal Eylem Planının hazırlanması için ilgili Komisyonların kurulması ve çalışmalara başlaması (6 Mart 1996),

8. Komisyonlarca Ulusal Rapor hazırlık çalışmalarının tamamlanması (Haziran 1996),

9. Koordinatör kuruluşça, Bakan oluruyla fiilen kurulan Çocuk Hakları Konseyi ile Çocuk Haklarının Korunması ve İzlenmesi Dairesinin kaldırılması, komisyon raporlarının geliştirilmesi ve bütünleştirilmesi çalışmalarına ara verilmesi (Haziran 1996),

10. Ulusal Rapor Hazırlamaktan sorumlu komisyonların başkanlarından oluşan yazım kurulunun yeniden toplanması ve rapor yazımının tamamlanması (Ağustos 1997),

11. Koordinatör Kuruluşça, hazırlanan raporun Dışişleri Bakanlığı'na sunulması (Eylül 1997).

Koordinatör kurum olarak, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu çalışmalarda önemli bir rol ve sorumluluk üstlenmiştir. Sözleşme'nin Türkiye çapında uygulanması sorumluluğunu üstlenen koordinatör kurum olan SHÇEK'in görevleri:

1. Çocuk Hakları Sözleşmesinin alanlarıyla ilgili olarak Türkiye'de yürürlükte olan mevcut yasal, idari ve yapısal düzenlemelerin yapılması, gerekli önlemlerin alınması ve çocuk hukukunun sözleşmeyle uyumlaştırılmasının sağlanması,

2. Türkiye'de çocuk haklarının yaşama geçirilmesi çalışmalarında uygulamada karşılaşılan sorunların saptanması ve çözümü için gerekli önlemlerin alınması,

3. Çocuk haklarıyla ilgili olarak çocuk refahı alanında hizmete yönelik öngörülen hedeflerin belirlenmesi, öncelikli hedeflerin belirlenmesi ve hedeflere ulaşmak için çalışmaların geliştirilmesi gibi konularda resmi ve özel tüm kurum ve kuruluşlarla koordinasyonun gerçekleştirilmesi,

4. Türkiye'de çocuk hukukunun, hizmetlerin ve ilgili sözleşmeyle uyumlaştırılmasının sağlanması, çocuk haklarının uygulamaya dönüştürülmesi ve karşılaşılan zorlukların çözülmesi, çocuk refahı hizmetlerinin hedeflerinin saptanması ve uygulanması amaçlarına ulaşmayı sağlayacak, Türkiye çapında gerçekleşecek "Çocuk Hakları Ulusal Eylem Planı ve Programları"nın hazırlanmasının ve uygulanmasının koordinatörlüğünün yapılması,

5. Türkiye'de Çocuk Hakları Sözleşmesinin kabulünü izleyen iki yıl içinde Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuk Hakları Komitesine sunulacak "Türkiye Ulusal Raporu"nun hazırlanmasını gerçekleştirmek, ilgili uluslararası Komitenin değerlendirme ve önerileri ışığında alınması gereken yeni önlemlerin ve yapılacak çalışmaların gerçekleştirilmesini sağlanması,

6. Sözleşmenin kabulünden sonra geçen her beş yıl sonunda Türkiye'de çocuk hakları alanındaki ilerlemeleri içeren "Gelişme Raporu"nun hazırlanması ve sunulması,

7. Sayılan tüm görevleriyle ilgili her türlü çalışmaların plan ve programlarının geliştirilmesi, uygulamalarının izlenmesi, ulusal ve uluslararası düzeyde yazışmaların yapılması, konuyla ilgili olarak veri tabanının oluşturulması, araştırma, inceleme, eğitim, tanıtım ve değerlendirme çalışmalarının yapılması, dokümantasyon oluşturulması, kitap, dergi, broşür vb. yayın çalışmalarının gerçekleştirilmesidir.

“Türkiye çapında Sözleşmenin uygulama koordinatörlüğü ile özel olarak korunması gereken çocuklara ve tüm çocuklara hizmet götürmesi SHÇEK'in önemini arttırmaktadır.”³³

³³ Cılgı, İ. (1998) Cumhuriyet ve Çocuk, II. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirileri, 1. Baskı, s.509–510, Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, Ankara.

3.2.2. Çocuklara Uygulanacak Güvenlik Tedbirleri Ve Cezalar

03/07/2005 tarihinde Çocuk Koruma Kanunu'nun amacı 1. Madde'de açık şekilde belirtilmektedir; "Bu Kanunun amacı, korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usûl ve esasları düzenlemektir." Çocuk Koruma Kanununun kapsamı ise, Kanunun 2. Maddesinde belirtilmiştir; "Bu Kanun, korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında alınacak tedbirler ile suça sürüklenen çocuklar hakkında uygulanacak güvenlik tedbirlerinin usûl ve esaslarına, çocuk mahkemelerinin kuruluş, görev ve yetkilerine ilişkin hükümleri kapsar."

03/07/2005 tarihinde yürürlüğe giren bu kanun içeriği bizlere bir takım tanımlar da vermektedir. Bu tanımlar aşağıdaki şekilde yapılmıştır;

Madde 3 - (1) Bu Kanunun uygulanmasında;

- a) Çocuk: Daha erken yaşta ergin olsa bile, on sekiz yaşını doldurmamış kişiyi; bu kapsamda,
  1. Korunma ihtiyacı olan çocuk: Bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuğu,
  2. Suça sürüklenen çocuk: Kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuğu,
- b) Mahkeme: Çocuk mahkemeleri ile çocuk ağır ceza mahkemelerini,
- c) Çocuk hâkimi: Hakkında kovuşturma başlatılmış olanlar hariç, suça sürüklenen çocuklarla korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında uygulanacak tedbir kararlarını veren çocuk mahkemesi hâkimini,
- d) Kurum: Bu Kanun kapsamındaki çocuğun bakılıp gözetildiği, hakkında verilen tedbir kararlarının yerine getirildiği resmî veya özel kurumları,

- e) Sosyal çalışma görevlisi: Psikolojik danışmanlık ve rehberlik, psikoloji, sosyoloji, sosyal hizmet alanlarında eğitim veren kurumlardan mezun meslek mensuplarını ifade eder.

“Çocuklara özgü güvenlik tedbirleri, T.C.K. 56 maddesi atfı ile 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununda düzenlenmiştir. Ç.K.K. 11. maddede kanunda düzenlenen koruyucu ve destekleyici tedbirler, suç işlemiş ve ceza sorumluluğu olmayan çocuklar bakımından çocuklara özgü güvenlik tedbiri olarak anlaşılır, denilmektedir. Koruyucu ve destekleyici tedbirler Ç.K.K. 5. maddesinde sayılmıştır. Koruyucu ve destekleyici tedbirler, korunmaya muhtaç çocuklar ve suç işlemiş ancak ceza sorumluluğu olmayan çocuklar hakkında uygulanacaktır. Destek tedbirleri, çocuğun aile ortamından ayrılmamasını sağlamaya yönelik tedbirler olup, çocuğa ailesiyle birlikte ihtiyaç duydukları hizmetlerin verilmesidir. Bu tedbirlerle çocuğun içinde bulunduğu ortamın iyileştirilmesi sağlanmaya çalışılır. Koruyucu tedbirler, çocuğa verilecek destek tedbirlerine rağmen aile ortamında kalmasının yararlı olmadığı düşünülen durumlarda uygulanan tedbirlerdir. Bu tedbirlerin alınması halinde çocuk, bulunduğu aile ortamından geçici süreyle alınmakta ve yatılı bir sosyal hizmet kuruluşuna veya koruyucu aile yanına yerleştirilmekte veya evlat edinilmesine çalışılmaktadır. Çocuk hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir alınırken, Türkiye'nin de taraf olduğu Çocuk Hakları Sözleşmesinin 9. maddesi göz önünde bulundurulacaktır.³⁴”

Koruyucu ve destekleyici tedbirler, öncelikle çocuğun kendi aile ortamında korunmasını sağlamaya yönelik danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma konularında alınacak tedbirlerdir.

Danışmanlık tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere çocuk yetiştirme konusunda, çocuklara da eğitim ve gelişmeleri ile ilgili sorunlarının çözümünde yol göstermeye yönelik tedbirdir.

Eğitim tedbiri, çocuğun bir eğitim kurumuna gündüzlü veya yatılı olarak devamına, iş ve meslek edinmesi amacıyla bir meslek veya sanat edinme kursuna gitmesine veya meslek

---

³⁴ Balo, Y. S. (2005) Uluslar arası İlkeler Işığında Çocuk Koruma Kanunu ve Uygulaması, s.110, Seçkin Yayıncılık, Ankara.

sahibi bir ustanın yanına yahut kamuya ya da özel sektöre ait işyerlerine yerleştirilmesine yönelik tedbirdir.

Bakım tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimsenin herhangi bir nedenle görevini yerine getirmemesi halinde çocuğun, resmi veya özel bakım yurdu ya da koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılması veya bu kurumlara yerleştirilmesine yönelik tedbirdir.

Sağlık tedbiri, çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli geçici veya sürekli tıbbi bakım ve rehabilitasyonuna, bağımlılık yapan maddeleri kullananların tedavilerinin yapılmasına yönelik tedbirdir.

Barınma tedbiri, barınma yeri olmayan çocuklu kimselere veya hayatı tehlikede olan hamile kadınlara uygun barınma yeri sağlamaya yönelik tedbirdir. Barınma tedbiri uygulanan kimselerin talepleri halinde kimlikleri ve adresleri gizli tutulur.

Bu tedbirlerin yerine getirilmesinde Adalet Bakanlığı ve Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu koordinasyonunda, Milli Eğitim Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ve ilgili diğer bakanlıklar ve kamu kurum ve kuruluşları görev alırlar. On iki yaşını tamamlamamış çocuklar ile on iki yaşını tamamlamış on beş yaşını tamamlamamış ancak işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamayan veya bu fiil ile ilgili davranışlarını yönlendirme yeteneği yeterince gelişmemiş olan çocuklar hakkında Ç.K.K. 5. maddesindeki tedbirler uygulanabilecektir. Ancak hakim 12 yaşını tamamlamamış çocuklar açısından tedbir uygulanmasına karar vermek zorunda değildir. On iki yaşını tamamlamış on beş yaşını tamamlamamış ancak işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamayan veya bu fiil ile ilgili davranışlarını yönlendirme yeteneği yeterince gelişmemiş olan çocuklar hakkında ise hakim Ç.K.K. 5. maddesinde sayılan tedbirlerden çocuk için uygun olan bir ya da birkaçını uygulamakla yükümlüdür, bu yaş grubuna tedbir uygulanması konusunda hakimin takdir hakkı bulunmamaktadır, bu tedbirleri uygulaması zorunludur. On beş yaşını tamamlamış on sekiz yaşını tamamlamamış olan suça sürüklenen çocuklar açısından ise, cezai sorumlulukları bulunması nedeniyle işledikleri suçlar nedeniyle tedbir kararı verilmeyecektir, ancak suça sürüklenen bu çocukların aynı zamanda korunmaya muhtaç oldukları kanaatine varıldığında mahkeme tarafından haklarında tedbir kararı verilebilecektir.

Çocuğun annesi, babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimse, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Cumhuriyet Savcısının istemi üzerine koruyucu ve destekleyici tedbir kararı alınabilir, hatta bu karar resen çocuk hakimi tarafından da alınabilir.

Çocuk hakkında tedbire hükmedilmeden önce sosyal inceleme yaptırılabilir. Verilecek tedbir veya tedbirlerin kararda açıkça gösterilmesi gerekir. Çocuğun gelişimi ve şartlardaki değişimler göz önünde tutularak çocuk hakkında verilen koruyucu ve destekleyici tedbir kararının kaldırılmasına ya da değiştirilmesine de hakim tarafından karar verilir.

4. TÜRKİYE’DE ÇOCUK MAHKEMELERİ

“Çocuk mahkemelerinin kurulmasına ilişkin çalışmalar 1945 yılında başlamış olmakla birlikte,”³⁵ “bu girişimlerde yıllar sonra, 1979 senesinde Türkiye’de Çocuk Mahkemeleri Yasası çıkarılmıştır. İlk çocuk mahkemesi ise 1987 yılında Ankara’da kurulmuştur.”³⁶ “Halen İstanbul, Ankara, İzmir, Trabzon, Kocaeli ve Diyarbakır illeri ile Bakırköy, Beyoğlu, Kartal ve Üsküdar ilçelerimiz olmak üzere toplam 19 adet çocuk mahkemesi bulunmak olup bunlardan 16 tanesi faaliyettedir.”³⁷

Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkındaki Kanun’a göre, her ilde ve Büyükşehir belediyeleri hudutları içinde kalan ilçeler hariç merkez nüfusu yüz binin üzerindeki her ilçede bir çocuk mahkemesi kurulur. Ancak görülmektedir ki; kanunun uygulaması henüz istenen düzeye gelememiştir.

Çocuk mahkemeleri bulunmayan illerde suç işleyen çocukları yargılama ve korunmaya muhtaç çocuklara önlem uygulama görevini genel mahkemeler üstlenmektedir. Ancak genel mahkemelerde çocuklar tarafından işlenen suçlarla ilgili soruşturma ve kovuşturma Çocuk Mahkemeleri Kanunu’ndaki usullere göre Cumhuriyet Savcılığı’na yapılır. Yani bu kanunda yer alan önlem ve cezalar çocuklar için uygulanır.

“Çocuk Mahkemeleri Kanunu’nda hüküm bulunmayan bir durum söz konusu ise Ceza Mahkemesi Usulleri Kanunu hükümleri uygulanır. Genel mahkemeler, Çocuk Mahkemeleri Kanunu’nun öngördüğü yargılama usullerini genellikle uygulayamamaktadırlar, çünkü çocuk mahkemeleri işlenen suç kadar, çocuğun kişilik özelliklerini ve içinde bulunduğu koşulları da göz önünde bulundurarak karar verir.”³⁸

ÇKK’nun “Mahkemeler ve Cumhuriyet Savcılığı” başlığı altında “Mahkemelerin Kuruluş, Görev ve Yetkisi” düzenlenmiştir. Mahkemelerin Kuruluşu ile ilgili Kanun’un 25.

³⁵ Akyüz, E. (2000) Ulusal ve Uluslar arası Hukukta Çocuğun Haklarının Korunması, s.603, MEB Yay., Ankara.

³⁶ Uluğtekin, S. (1994), Çocuk Mahkemeleri ve Sosyal İnceleme Raporları, s.44, Bizim Büro Yay, Ankara.

³⁷ A.G.E., Balo, Y.S.: (2005) s114.

³⁸ Akyüz, E. (Nisan 2002) Uluslararası Standartlara Göre Çocuk Yargılaması, II. Ulusal Çocuk ve Suç Sempozyumu, Yargı Öncesi ve Yargılama Süreci, , s. 45

Maddesi'nin 1. fıkrasında tek hakimli “Çocuk Mahkemeleri” oluşturulmuştur. Bu mahkemelerin her il merkezinde kurulacağı belirtilmektedir. Bölgelerin coğrafi durumları ve iş yoğunluğu göz önünde tutularak belirlenen ilçelerde Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun olumlu görüşü alınarak kurulabileceği de yer almaktadır.

İş durumunun gerekli kıldığı yerlerde ise çocuk mahkemelerinin birden fazla dairesi oluşturulabilmektedir. Bu daireler numaralandırılır. Çocuk mahkemelerinde yapılan duruşmalarda Cumhuriyet Savcısı'nın bulunmayacağı da belirtilmektedir. Ancak mahkemelerin bulunduğu yerlerdeki Cumhuriyet Savcıları, çocuk mahkemeleri kararlarına karşı kanun yoluna başvurabileceklerdir. Maddenin 2. fıkrasındaysa “Çocuk Ağır Ceza Mahkemeleri'nin” bir başkan ve yeteri kadar üyeden oluşacağı belirtilmektedir. Mahkemenin bir başkan ve iki üyeye toplanacağı vurgulanmıştır. Bu mahkemeler bölgelerin coğrafi durumları ve iş yoğunluğu göz önünde tutularak belirlenen ilçelerde Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun olumlu görüşü alınarak kurulurlar. İş durumunun gerekli kıldığı yerlerde ise çocuk mahkemelerinin birden fazla dairesi oluşturulabilir. Bu daireler de numaralandırılır.

Duruşmalara Cumhuriyet Savcısı'nın katılması gerekmektedir. Mahkemelerin görevleri 26. maddede düzenlenmiştir. Maddede çocuk mahkemesinin, asliye ceza mahkemesi ile sulh ceza mahkemesinin görev alanına giren suçlar bakımından, suça sürüklenen çocuklar hakkında açılacak davalara bakacağı belirtilmektedir. Çocuk Ağır Ceza Mahkemelerininse çocuklar tarafından işlenen ve Ağır Ceza Mahkemesinin görev alanına giren suçlarla ilgili davalara bakacağı belirlenmiştir. Çocuk Ağır Ceza Mahkemeleri ve Çocuk Hakiminin, bu kanunda ve diğer kanunlarda yer alan tedbirleri almakla görevli olduğu da maddede yer almaktadır.

Çocuk mahkemelerinde, özellikle hakimin görevi büyük önem taşımaktadır. Hakimin görevini başarıyla yerine getirebilmesi için çocuk psikolojisi ve çocuk suçluluğu gibi alanlarda eğitim görmüş olması gerekmektedir. Ayrıca, hakim, yalnızca delilleri toplamak, şahitlerin bilgilerini dinlemek ve suç olayının kanunun hangi maddesine girdiğini araştırmakla yetinemez. Çocuk mahkemelerinde görev alan hakimin tüm çabası, suçun gerçek nedenlerini bulmaya, çocuk suçlunun hayatını öğrenmeye ve psikolojisini anlamaya yönelik olmalıdır. ÇKK'da “Cumhuriyet Savcılığı ve Kolluk” ile ilgili düzenlemeler de yapılmıştır.

29. maddede Cumhuriyet Savcılığı Çocuk Bürosu olarak Cumhuriyet Başsavcılıklarında ayrı bir çocuk bürosu kurulacağı belirtilmektedir. Cumhuriyet Savcıları da hakimler gibi iki yıllık bir eğitimden sonra yine aynı kurul tarafından sınıflandırılan çalışma bölgelerine kura yoluyla atanırlar. İdari olarak, hakimler gibi Adalet Bakanlığı'na bağlıdırlar. Ancak yürütmeden bağımsız olarak çalışmaları gerekmektedir.

Cumhuriyet savcılarının atamaları ve denetimleri Adalet Bakanlığı tarafından yapıldığı için “bağımsız ve tarafsız” oldukları konuları da tartışılmaktadır. Ayrıca hakim ve savcıların aynı ortamlarda çalışması da eleştiriye açık bir durumdur. Savcılıklarda oluşturulan bu ayrı “Çocuk Büro”sunun görevleri 30. maddede belirtilmiştir. Bu madde ile çocuk bürosunun görevleri suça sürüklenen çocuklar hakkındaki soruşturma işlemlerini yürütmek, çocuklar hakkında tedbir alınması gereken durumlarda, gecikmeksizin tedbir alınmasını sağlamak, korunma ihtiyacı olan, suç mağduru veya suça sürüklenen çocuklardan yardıma, eğitime, işe, barınmaya ihtiyacı olan veya uyum güçlüğü çekenlere ihtiyaç duydukları destek hizmetleri sağlamak üzere ilgili kurum ve kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği içinde çalışmak ve bu gibi durumları çocukları korumakla görevli kuruluşlara bildirmektir.

4.1. Çocuk Bürosunun Görevleri

Madde 30 – (1) Çocuk bürosunun görevleri;

- a) Suça sürüklenen çocuklar hakkındaki soruşturma işlemlerini yürütmek,
- b) Çocuklar hakkında tedbir alınması gereken durumlarda, gecikmeksizin tedbir alınmasını sağlamak,
- c) Korunma ihtiyacı olan, suç mağduru veya suça sürüklenen çocuklardan yardıma, eğitime, işe, barınmaya ihtiyacı olan veya uyum güçlüğü çekenlere ihtiyaç duydukları destek hizmetlerini sağlamak üzere, ilgili kamu kurum ve kuruluşları ve sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği içinde çalışmak, bu gibi durumları çocukları korumakla görevli kurum ve kuruluşlara bildirmek,
- d) Bu Kanunla ve diğer kanunlarla verilen görevleri yerine getirmektir.

(2) Gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde, bu görevler çocuk bürosunda görevli olmayan Cumhuriyet Savcıları tarafından da yerine getirilebilir.

4.2. Kolluğun Çocuk Birimi

Madde 31 - (1) Çocuklarla ilgili kolluk görevi, öncelikle kolluğun çocuk birimleri tarafından yerine getirilir.

(2) Kolluğun çocuk birimi, korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocuklar hakkında işleme başlandığında durumu, çocuğun veli veya vasisine veya çocuğun bakımını üstlenen kimseye, baroya ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna, çocuk resmî bir kurumda kalıyorsa ayrıca kurum temsilcisine bildirir. Ancak, çocuğu suça azmettirdiğinden veya istismar ettiğinden şüphelenilen yakınlarına bilgi verilmez.

(3) Çocuk, kollukta bulunduğu sırada yanında yakınlarından birinin bulunmasına imkân sağlanır.

4) Kolluğun çocuk birimlerindeki personeline, kendi kurumları tarafından çocuk hukuku, çocuk suçluluğunun önlenmesi, çocuk gelişimi ve psikolojisi, sosyal hizmet gibi konularda eğitim verilir.

(5) Çocuğun korunma ihtiyacı içinde bulunduğu bildirimi ya da tespiti veya hakkında acil korunma kararı almak için beklemenin, çocuğun yararına aykırı olacağını gösteren nedenlerin varlığı hâlinde kolluğun çocuk birimi, durumun gerektirdiği önlemleri almak suretiyle çocuğun güvenliğini sağlar ve mümkün olan en kısa sürede Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na teslim eder.

4.3. Görevlilerin Eğitimleri

Madde 32 - (1) Mahkemelerde görevlendirilecek hâkimler ve Cumhuriyet Savcıları ile sosyal çalışma görevlilerine ve denetimli serbestlik ve yardım merkezi şube müdürlüğünde görevli denetim görevlilerine, adaylık dönemlerinde Adalet Bakanlığı tarafından belirlenen esaslara uygun çocuk hukuku, sosyal hizmet, çocuk gelişimi ve psikolojisi gibi konularda eğitim verilir.

(2) Mahkemelere atananların, görevleri süresince, alanlarında uzmanlaşmalarını sağlama ve kendilerini geliştirmelerine yönelik hizmet içi eğitim almaları sağlanır.

(3) Hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimin usûl ve esasları yönetmelikle belirlenir.

4.4. Sosyal İnceleme

4.4.1. Sosyal Çalışma Görevlileri

Madde 33 - (1) Adalet Bakanlığınca mahkemelere, en az lisans öğrenimi görmüş olanlar arasından yeterli sayıda sosyal çalışma görevlisi atanır. Atamada; çocuk ve aile sorunları ile çocuk hukuku ve çocuk suçluluğunun önlenmesi alanlarında lisansüstü eğitim yapmış olanlar tercih edilir.

(2) Mahkemelere atanan ve bu Kanun kapsamındaki tedbirleri uygulayan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nda görevli sosyal çalışma görevlilerine almakta oldukları aylıklarının brüt tutarının yüzde ellisi oranında ödenek verilir.

(3) Bu görevlilerin bulunmaması, görevin bunlar tarafından yapılmasında fiilî veya hukukî bir engel bulunması ya da başka bir uzmanlık dalına ihtiyaç duyulması gibi durumlarda, diğer kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanlar ile serbest meslek icra eden birinci fıkrada öngörülen nitelikleri haiz kimseler de sosyal çalışma görevlisi olarak görevlendirilebilirler.

(4) Hakkında sosyal inceleme yapılacak çocuğun, incelemeye tâbi tutulacak çevresi mahkemenin yetki alanı dışında ise, davayı gören mahkemenin talimatına bağlı olarak çocuğun bulunduğu yerdeki mahkemece inceleme yaptırılır. Büyükşehir Belediyesi sınırları içinde kalan yerlerde bu inceleme, davayı gören mahkemeye bağlı olarak çalışan sosyal çalışma görevlilerince yapılabilir.

4.4.2. Sosyal Çalışma Görevlilerinin Görevleri

Madde 34 - (1) Sosyal çalışma görevlilerinin görevi;

a) Görevlendirildikleri çocuk hakkında derhâl sosyal inceleme yapmak, hazırladıkları raporları kendilerini görevlendiren mercie sunmak,

b) Suça sürüklenen çocuğun ifadesinin alınması veya sorgusu sırasında yanında bulunmak,

c) Bu Kanun kapsamında mahkemeler ve çocuk hâkimleri tarafından verilen diğer görevleri yerine getirmektir.

(2) İlgililer, sosyal çalışma görevlilerinin çalışmaları sırasında kendilerine yardımcı olmak ve çocuk hakkında istenen bilgileri vermek zorundadır.

(3) Sosyal çalışma görevlilerinin, görevleri sırasında yaptıkları ve hâkim tarafından takdir edilen masrafları Cumhuriyet başsavcılığının suçüstü ödeneğinden ödenir.

4.4.3. Çocuk Koruma Kanunu Kapsamında Sosyal İnceleme Raporları

Madde 35 - (1) Bu Kanun kapsamındaki çocuklar hakkında mahkemeler, çocuk hâkimleri veya Cumhuriyet Savcılarınca gerektiğinde çocuğun bireysel özelliklerini ve sosyal çevresini gösteren inceleme yaptırılır. Sosyal inceleme raporu, çocuğun, işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin mahkeme tarafından takdirinde göz önünde bulundurulur.

(2) Derhâl tedbir alınmasını gerektiren durumlarda sosyal inceleme daha sonra da yaptırılabilir.

(3) Mahkeme veya çocuk hâkimi tarafından çocuk hakkında sosyal inceleme yaptırılmaması hâlinde, gerekçesi kararda gösterilir

5. TÜRKİYE’DE DENETİMLİ SERBESTLİK

Türkiye’de denetimli serbestlik sistemi 2005 yılında 5402 Sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu ile kurulmuştur. Sistemin kurulmasıyla birlikte kısa süreli ceza alanların ceza infaz kurumuna girmeden cezasının infaz edilmesi, soruşturma aşamasında sanığın hürriyetinden yoksun bırakılmaması, ceza infaz kurumundan salıverilen eski hükümlülerin topluma uyumunun sağlanması, suçtan zarar gören mağdurun suç nedeniyle karşılaştığı problemlerinin çözümünde yardımcı olunması ve bunun gibi çağdaş tedbirler, ceza adalet sistemine dâhil edilmiştir. Denetimli serbestlik sistemi tüm Türkiye’de aynı anda uygulamaya konulmuş, 133 Şube müdürlüğü 2005 yılının son çeyreğinde faaliyete başlamıştır.

“Suça sürüklenen çocuklar, geçmişte, bugünkü anlamda denetim altına alınmamaktaydı. Denetimli serbestlik sisteminde suça sürüklenen çocuklara ayrı bir önem verilmiş, yetişkin ve çocuklar hakkında yürütülecek işlemlerin ayrı ayrı yapılması ve çocuğun yüksek yararının korunmasına özen gösterilmesi mevzuata dahil edilmiştir.³⁹”

5.1. Türkiye’de Denetimli Serbestlik Uygulamasının Yasal Dayanakları

5.1.1 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu

1. Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 sayılı yeni Türk Ceza Kanunu’nun 50. Maddesi’nde “Kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırımlar” düzenlenmiştir.

Suç işleyen kişiyi toplumdan uzaklaştırmak ve ıslah etmek için kapalı mekanlara koymak çoğu zaman onların rehabilitasyonunu sağlamamaktadır. Suç işleyen kişiler uzun zaman cezaevlerinde kaldıktan sonra topluma adapte olmakta zorlanmaktadır. Türkiye’deki cezalandırma sistemi kapsamında, suç işleyen kişilerin cezaevinden çıktıktan sonra, topluma adaptasyon süreci konusunda günümüze değin etkin politikalar oluşturulamamıştır.

Günlük yaşamda ne yapması gerektiği konusundan pratikte uzak kalan suç işlemiş kişi gerekli yardıma ulaşamadığında ve günlük hayatını idame ettirecek bir iş bulamadığında yeniden suça yönelmektedir. Bu yeniden suça yönelme durumunu engellemek için alınacak

³⁹ Kamer V. K. (2007) Denetimli Serbestlik Kararlarının İnfazı, s. 5 Adalet Yayınevi, Ankara.

tedbirlerin en başında, henüz yargılama sürecinin içerisindeyken, suç işlemiş kişinin ilgili suçu ilk kez işleyip işlemediği, bir suç geçmişi bulunup bulunmadığı ve işlediği suçun niteliği açısından ilgili fail değerlendirilmeli ve kısa süreli hapis cezasına alternatif yaptırımların uygulanıp uygulanılmayacağına karar verilmelidir.

“Dünyanın pek çok yerindeki adalet sistemlerinde suç işlemiş kişilerin mahkum edilmeden önce durumlarının incelendiği ve gerektiği durumlarda suç işleyen kişinin Denetimli Serbestlik uygulamalarına tâbi tutulduğu bilinmektedir. İdeal olan ceza ona sebep olan suça göre çok belli, açık ya da şeffaf olmalıdır. Suç ile ceza arasında bağlantı ve orantınlık oluşturulmalıdır.⁴⁰” İlk kez suç işlemiş olan ve belirli açılardan denetim altında tutulursa suç davranışını bırakacağı düşünülen bireyler için Denetimli Serbestlik uygulaması doğru ve orantılı bir zorunluluk olarak uygulanabilir. Amerika, İsviçre, Fransa, İtalya ve Endonezya’da kısa süreli hapis cezası yerine “Kamuya yararlı bir işte çalıştırma yaptırımı” uygulanmaktadır.

Hapis cezasının ertelenmesi 51'inci maddede düzenlenmiştir. İlk defa suç işleyenlere veya bu kurumların tekrar uygulanmasına lâyık olanlara karşı daha merhametli davranılması, bir zorunluluk olmadıkça cezaevine konulmamaları, serbest hayatta tekrar tecrübe edilerek yüklenen sorumlulukların da tesiri altında ceza yerine getirilmeden dahi iyileştirilmelerine yardımcı olunması düşüncesi kurumun ana hedefidir. “Hükümlü belirlenmiş olan koşullara uyar ve deneme süresi içinde ertelemeyi düşürecek nitelikte bir suç işlemezse, hakkındaki ceza takibi devam etmez veya hüküm verilmiş ise bu hüküm yerine getirilmez.⁴¹”

Uyuşturucu madde ve uyuşturucu madde bağımlılığı ve bununla ilgili suçlar 191'inci maddede ele alınmıştır. Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan kişi hakkında, tedavi ve Denetimli Serbestlik tedbirine karar verilmektedir. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımını farklı bir açıdan ele almıştır. Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımını tedaviye muhtaç bir olgu olarak görmüş, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan kişilerin topluma kazandırılması için tedbirlere başvurmuştur.

⁴⁰ Foucault, M. (2000) Hapishanenin Doğuşu, 2. Baskı, s.166, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul.

⁴¹ Kale, M. (2009) Türkiye’de Denetimli Serbestlik Sistemi, s.23, Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.

“Etkin pişmanlık hükümleri ise 221'inci maddede bulunmaktadır. Etkin pişmanlıktan yararlanarak serbest bırakılan kişiler açısından güvenlik ve topluma uyum sorunu yaşandığı bilinmektedir. Bu nedenle, etkin pişmanlıktan yararlanan kişiler hakkında bir yıl süreyle Denetimli Serbestlik tedbirine hükmedilmektedir.⁴²”

---

⁴² Çolak, H., Altun U. (2006) Yeni Türk Ceza Kanununda Cezaların Erteleenmesi, Adalet Dergisi 2006, sayı: 2626, http://www.yayin.adalet.gov.tr/26_sayi%20icerik/Dr.%20Haluk%20COLAK.htm, (a.k.t. Kale, Mustafa)

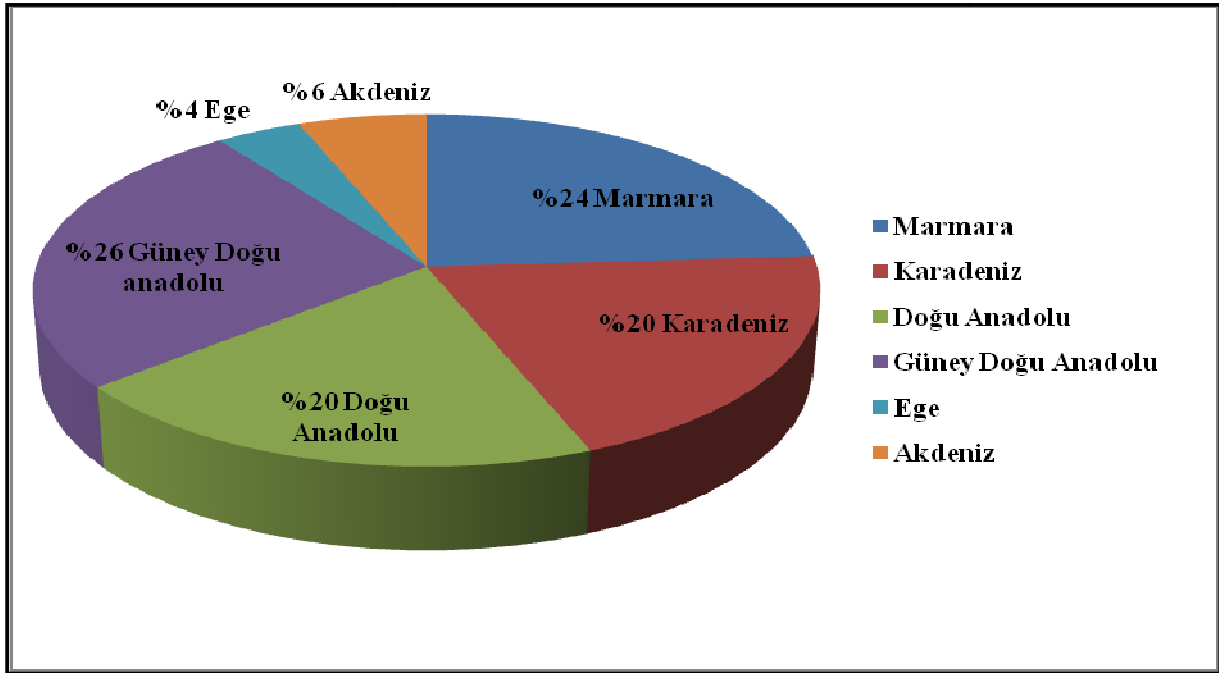
6. GEREÇ VE YÖNTEM

Bakırköy Çocuk Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülmüş olan ve 2008-2009 yıllarında kararı çıkmış olan, 15-18 yaş arası Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocuklara ait dosyalar çalışmanın materyalini oluşturmaktadır. Toplamda 50 çocuğa ait kararı çıkmış dosya incelenmiştir. Dosyalarda çocukların doğum yeri, yaşı, ikamet ettikleri ilçe, anne ve babalarının sağ olup olmadığı, sağlarsa birlikte yaşayıp yaşamadıkları, kardeş sayıları, tahsil düzeyleri ve çalışıp çalışmadıkları öğrenilmiştir. Suçun işlendiği yer, suçun işlenme tarihi, işlenen suçun niteliği, işlenen suçun delili olup olmadığı ve suç aletinin bulunup bulunmadığı incelenmiştir. Çocukların nasıl yakalandıkları saptanmış ve mahkeme kararının ne yönde olduğu dikkate alınmıştır. Ayrıca, kanunla ihtilafa düşmüş çocukların suçu tekrar işleyip işlemedikleri, ailelerinde suç geçmişi bulunup bulunmadığı ve suçu işledikten sonra nasıl yakalandıkları belirlenmiştir. Tüm bu suçlarda mağdur olan kişilerin cinsiyetleri, yaşları ve ikamet ettikleri yer çalışmanın materyalleri arasındadır.

Çalışmada incelenen çocukların sosyo-ekonomik düzeyleri, ilgili çocuklar hakkında yazılan ve mahkeme dosyalarında bulunan “Sosyal İnceleme Raporları” sayesinde öğrenilmiştir. Çocuk, ebeveyn ve kardeşlerin kriminolojik özellikleri arasındaki bağlantı incelenmiştir. Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocukların hayatlarının bir döneminde göç etmiş olup olmadıkları da incelenen ve değerlendirilen bulgular arasındadır.

Çocuklara ilişkin olarak mahkeme dosyalarından elde edilen veriler, SPSS 16.0 yöntemi kullanılarak değerlendirilecektir.

7. BULGULAR VE FARKLILIKLAR

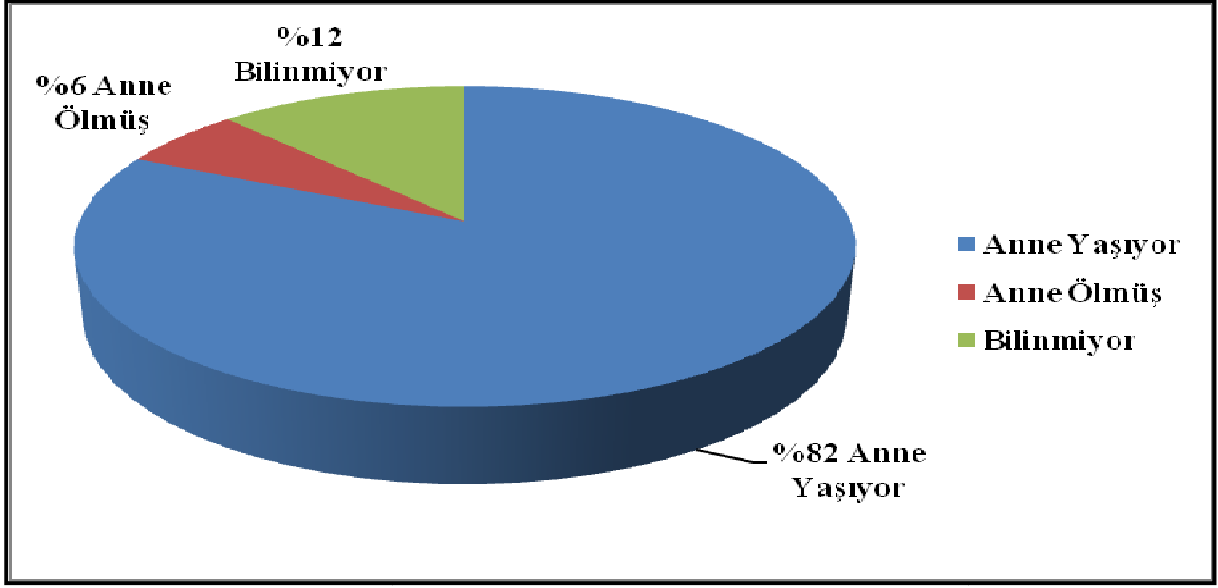
Şekil 1: Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocuğun Bölgelere Göre Doğum Yeri

İncelenen mahkeme dosyalarında Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocukların bölgelere göre doğum yerlerinin dağılımına bakılmıştır. Çocukların yarısına yakınının, yaklaşık %46'sının Güneydoğu Anadolu ve Marmara Bölgeleri'nde doğdukları gözlemlenmiştir. Bu iki bölgeyi Karadeniz ve Doğu Anadolu Bölgeleri %20'lik oranlarla takip etmektedir. Akdeniz Bölgesi %6, Ege Bölgesi %4 oranla listede bulunurken, listede İç Anadolu Bölgesi'nde doğan hiç çocuk bulunmadığı görülmüştür.

Tablo 1: Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocukların İkamet Adreslerinin Bölgelere Göre Dağılımı

İlçe	Sıklık	Yüzde %
Bağcılar	9	%18
Bahçelievler	6	%12
Büyükkçekmece	1	%2
Küçükçekmece	5	%10
Gazi Osmanpaşa	8	%16
Bayrampaşa	2	%4
Beyoğlu	1	%2
Zeytinburnu	6	%12
Esenler	7	%14
Göztepe	1	%2
Güngören	1	%2
Esenyurt	1	%2
Bakırköy	1	%2
İl Dışı	1	%2
Toplam	50	%100

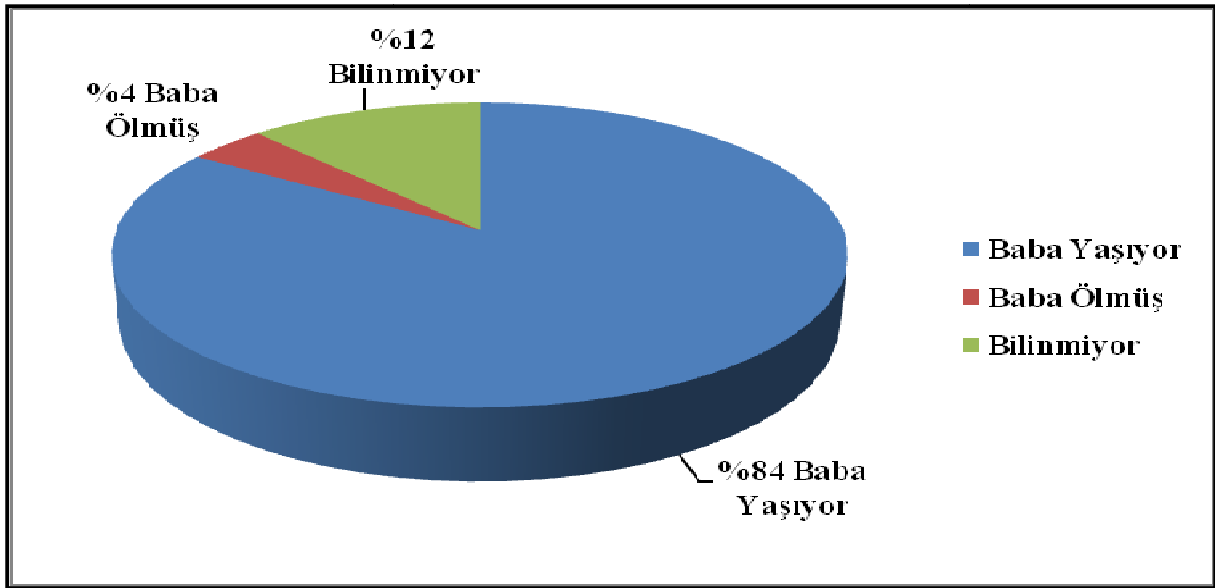
Kanunla İhtilafa Düşmüş çocukların ikamet adresleri incelendiğinde ilk sırayı Bağcılar ilçesinin aldığı 9(%18), bunu Gazi Osmanpaşa ilçesinin izlediği 8(%16) ve Esenler ilçesinin izlediği görülmüştür.

Şekil 2: Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocukların Annelerinin Sağ-Ölü Olma Grafiği

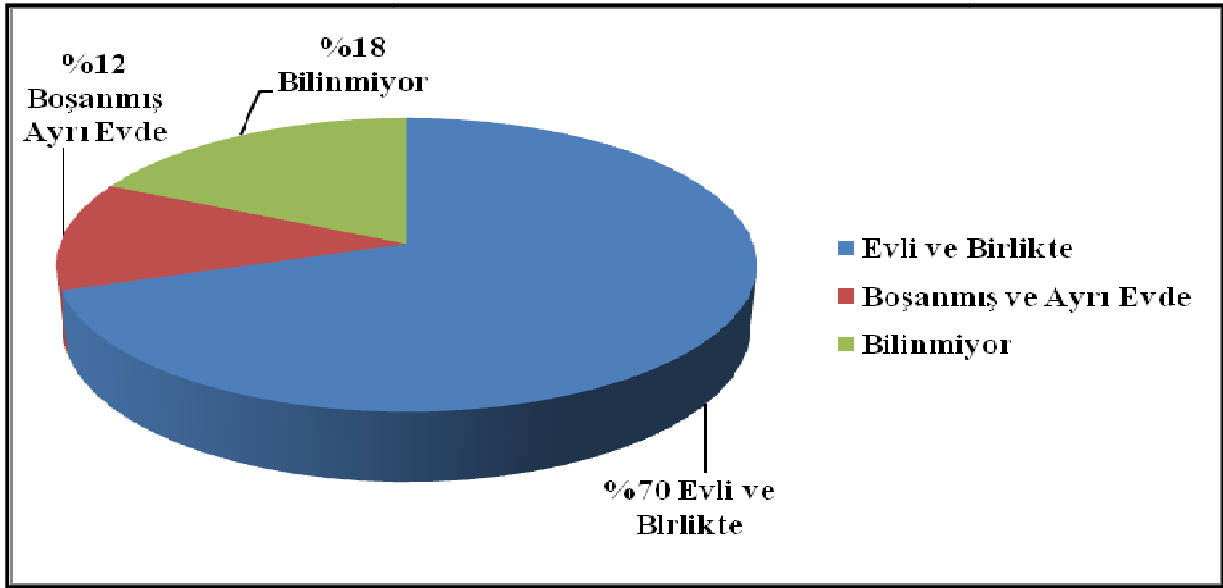
İncelenen mahkeme dosyalarında Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocukların %82'sinin annelerinin yaşadığı öğrenilmiştir. Dosyalara göre, sadece 3 çocuğun annesinin vefat ettiği kaydedilmiştir. Sosyal İnceleme Raporu olmayan dosyalardaki çocukların

Şekil 3: Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocukların Babalarının Sağ-Ölü Olma Grafiği

İncelenen mahkeme dosyalarında Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocukların %84'ünün babalarının yaşıyor olduğu gözlemlenmiştir. Sadece 2 çocuğun babalarının vefat ettiği tespit edilmiştir.

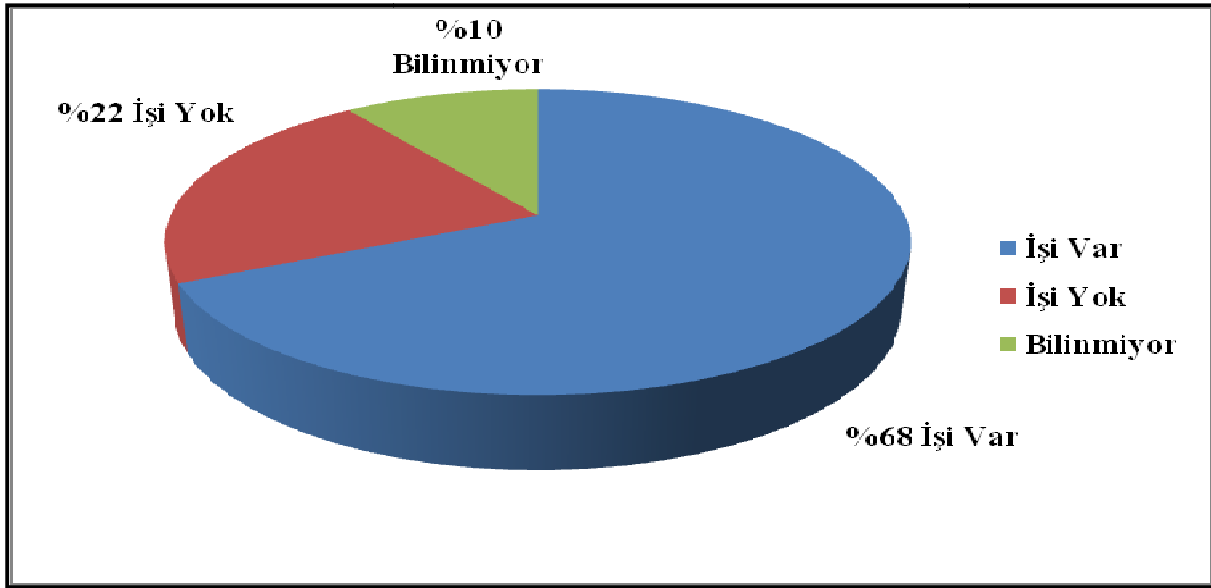
Şekil 4: Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocukların Anne-Babalarının Evlilik-Ayrılık Durumları

İncelenen mahkeme dosyalarında Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocukların %70'inin anne-babası evli ve birlikte yaşamaktadır. %12'lik oran ise çocukların anne-babasının boşanmış ve ayrı evde yaşadıklarını göstermektedir.

Tablo 2: Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocuğun Kardeş Sayısı

Kardeş Sayısı	Sıklık	Yüzde
1	4	%8
2	4	%8
3	10	%20
4	7	%14
5	4	%8
6	5	%10
7	3	%6
8	3	%6
9	2	%4
10	1	%2
13	1	%2
Bilinmeyen	6	%12
Toplam	50	%100

İncelenen mahkeme dosyalarında Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocukların kardeş sayılarının belirtildiği tablo yukarıdaki gibidir. Çocukların %52'sinin 3-6 kardeşi olduğu öğrenilmiştir. Çocukların %84'ünün 3 veya daha fazla kardeşi olduğu saptanmıştır.

Şekil 5: Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocuğun Suç Öncesindeki Çalışma Durumu

İncelenen mahkeme dosyalarında Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocukların %68'inin suçu işlemeden önce bir işte çalışıyor oldukları öğrenilmiştir. %22'sinin öncesinde bir işi olmadığı anlaşılmıştır.

Tablo 3: Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocuğun Tahsil Durumu

Tahsil Durumu	Sıklık	Yüzde %
Okur-Yazar Değil	1	%2
İlköğretim Mezunu	9	%18
Lise Mezunu	2	%4
İlköğretim Terk	15	%30
Lise Terk	7	%14
Devam Ediyor	10	%20
Bilinmeyen	6	%12
Toplam	50	%100

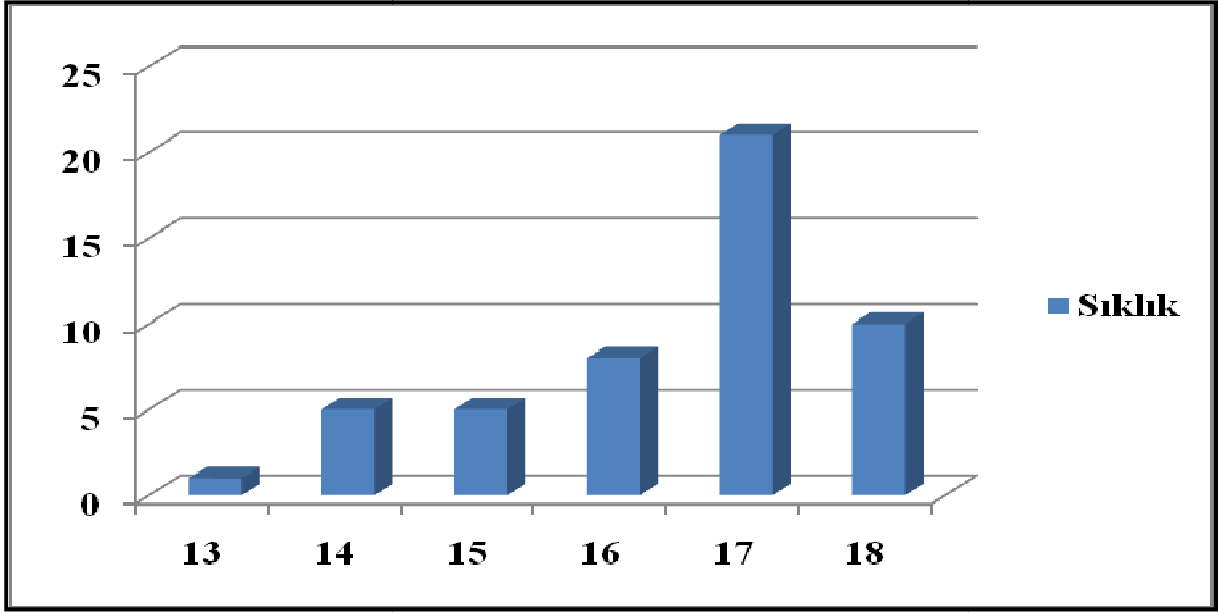
İncelenen mahkeme dosyalarında Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocukların %20,5'inin ilköğretim mezunu olduğu, %30'unun ise ilköğretim eğitimini tamamlayamadığı öğrenilmiştir. Çocukların %20'si suçu işledikleri dönemde eğitimlerine devam ediyorken, okuryazar olmayan sadece 1 çocuk olduğu ve genel toplamda %2'lik bir oranı temsil ettiği tabloda belirlenmiştir. “Hiç okula gitmemek ya da ilköğretim ya da orta öğretimin bir aşamasından ayrılmak, toplumsallaşma sürecinin önemli bir bölümünün kesintiye uğraması anlamına gelmektedir. Bu ise, ilerleyen süreçte norm dışı davranışların sergilenmesine yol açan nedenlerden biridir.⁴³” Tabloda çocukların 23'ü (%46) okula hiç gitmeyen ya da okulun bir aşamasında okuldan ayrılan çocuklar olduğu tespit edilmiştir. Bu çocukların neredeyse yarısının temel eğitimini alamamış olduğunu gösterir. Çoğunlukla okuldan öğrenilen toplumsal norm, ahlak ve hukuk kurallarının öğrenilmesi sekteye uğramıştır.

⁴³ Avcı, M. (2007) Tutuklu Çocuklar Üzerine Bir Araştırma: Çocukların Suça Yönelmesinde Etkili Olan Toplumsal Nedenler Ve Çözüm Önerileri, Atatürk Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, Erzurum.

Tablo 4: Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocuğun Suçu İşlediği Yer

İlçe	Sıklık	Yüzde%
Bağcılar	3	%6
Bahçelievler	9	%18
B.Çekmece	6	%12
K.Çekmece	10	%20
G.Osmanpaşa	1	%2
Bayrampaşa	5	%10
Beyoğlu	5	%10
Zeytinburnu	2	%4
Esenler	2	%4
Göztepe	5	%10
Güngören	1	%2
Esenyurt	1	%2
Toplam	50	%100

İncelenen mahkeme dosyalarında Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocukların suçu işledikleri semtlerin dağılımı tablodaki gibidir. Çocukların 10'u (%20) suçu Küçükçekmece ilçesinde işlemişlerdir. Bu görece kalabalık olan, yeni yapılanmaların bulunduğu ve göç aldığı bilinen bu semti seçmelerinin tesadüf olmadığı düşünülmektedir. Kalabalıkta suç işleyen çocuk çabuk kaçacağını ve onu kovalayan olursa bulmakta zorlanacağını düşünmektedir.

Şekil 6: Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocuğun Suçu İşlediği Zamanki Yaşı

İncelenen mahkeme dosyalarında Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocukların %58'inin suçu işlediklerinde 16–17 yaş aralığında oldukları gözlemlenmiştir. %20'sinin suç işlerken 18 yaşında, geriye kalan %22'sinin ise 13–15 yaşları arasında olduğu tespit edilmiştir. 15-18 yaş arası suç çok yaygın (%78) olarak işlenmiştir. Çocukluktan yetişkinliğe geçilen ergenlik dönemi olarak tabir edilen bu dönemde çocukların hormon değerleri düzensizleşmekte, duygu durumları değişiklik göstermekte, zaman zaman davranışlarında aşırılık gözlenmektedir. En çok bu dönemde suç işlenmiş olması, ergenliğin çocuklarda suçu işleme akdinde önemli bir etken olduğunu düşündürmektedir.

Tablo 5: Suçun İşlendiği Yıl

Yıllar	Sıklık	Yüzde
2001	1	%2
2003	1	%2
2004	2	%4
2005	3	%6
2006	3	%6
2007	13	%26
2008	24	%48
2009	3	%6
Toplam	50	%100

İncelenen mahkeme dosyalarındaki suçlar 2001–2009 yılları arasında işlenmiştir. Bazı dosyalara konu olan davaların uzun yıllar sürdüğü anlaşılmıştır. Ancak, en fazla, 2007–2008 yıllarında işlenen suçlara ilişkin kararların 2008–2009 yıllarında verildiği tablodan görülmektedir. Eski yıllara ait davalar oldukça azdır.

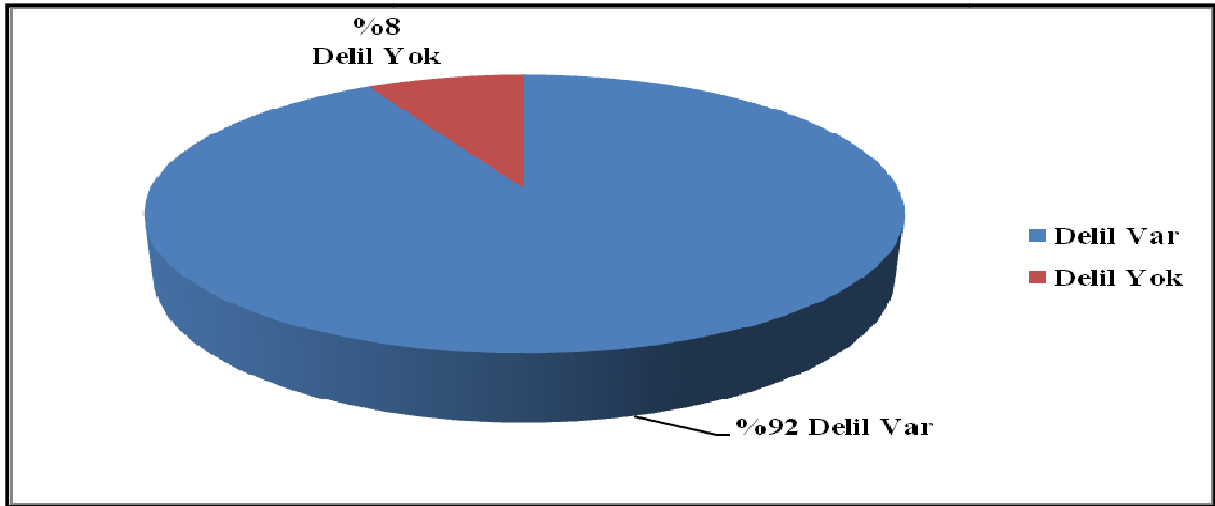
Tablo 6: İşlenen Suçun Niteliği

Suçun Niteliği	Sıklık	Yüzde%
Yağma Suçları	28	%56
Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar	7	%14
Uyuşturucu Suçları	10	%20
Evrakta Sahtecilik	3	%6
Adam Yaralama	1	%2
Silah Kaçaklığı	1	%2
Toplam	50	%100

İncelenen mahkeme dosyalarında işlenen suçun niteliğine dair veri toplanmıştır. Bu suçlar içinde en çok dikkat çeken %56'lık oranıyla yağma suçlarıdır. Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocuklar en fazla yağma suçu işlemişlerdir. Cep telefonu çalmak, dükkânlardan “haraç” adı altında zorla para almaya çalışmak, “kapkaç” yapmak bu suçlardan sadece birkaçını açıklamak için kullanılabilir. Bu suçlar çoğunlukla organize olmayı gerektirmeyen ve anlık işlenen suçlardır. Çocukların organize olmamaları umut vadeden bir veridir.

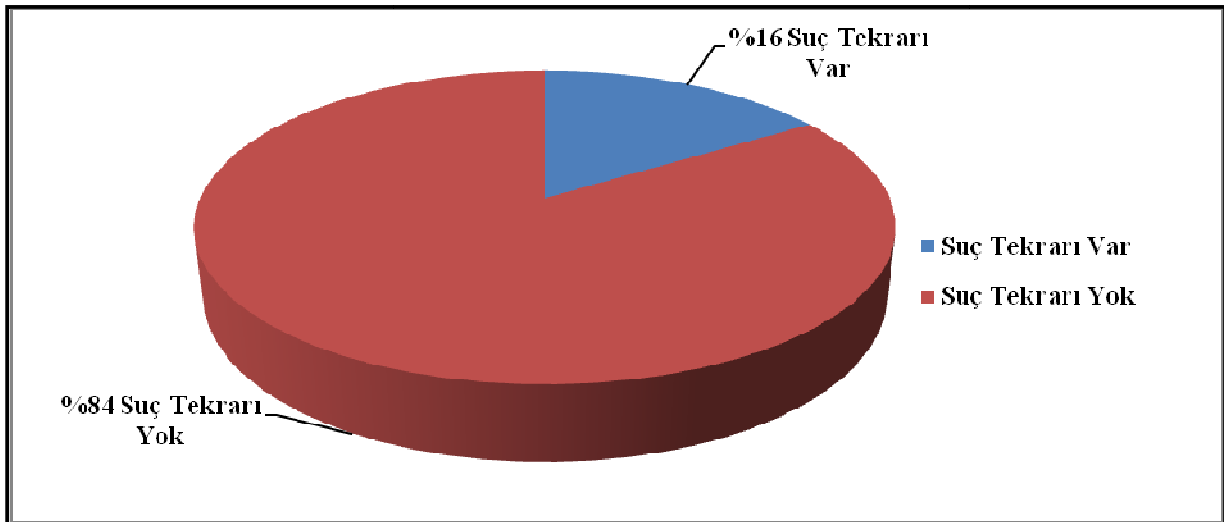
Yağma suçu; 5237 sayılı TCK'nın 10. bölümünde yer alan mal varlığına karşı suçlar içerisinde yer almaktadır. TCK'nın 148. maddesinde yağma suçunun basit hali düzenlenmiştir. Yağma; “bir başkasının, kendisinin veya yakınının hayatına, vücut veya cinsel dokunulmazlığına yönelik bir saldırı gerçekleşeceğinden ya da mal varlığı itibarı ile büyük bir zarara uğratacağından bahisle tehdit ederek veya cebir kullanarak bir malı teslimine veya malın alınmasına karşı koymamaya mecbur kılmak” şeklinde meydana gelen fiildir.

Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar; 5237 sayılı TCK'nın 102. Maddesinde belirtildiği üzere; Cinsel davranışlarla bir kimsenin vücut dokunulmazlığını ihlal edilmesiyle meydana gelen suçlardır. İncelenen dosyalarda çocukların %14'ünün bu suçu işlemekten yargılandığı öğrenilmiştir.

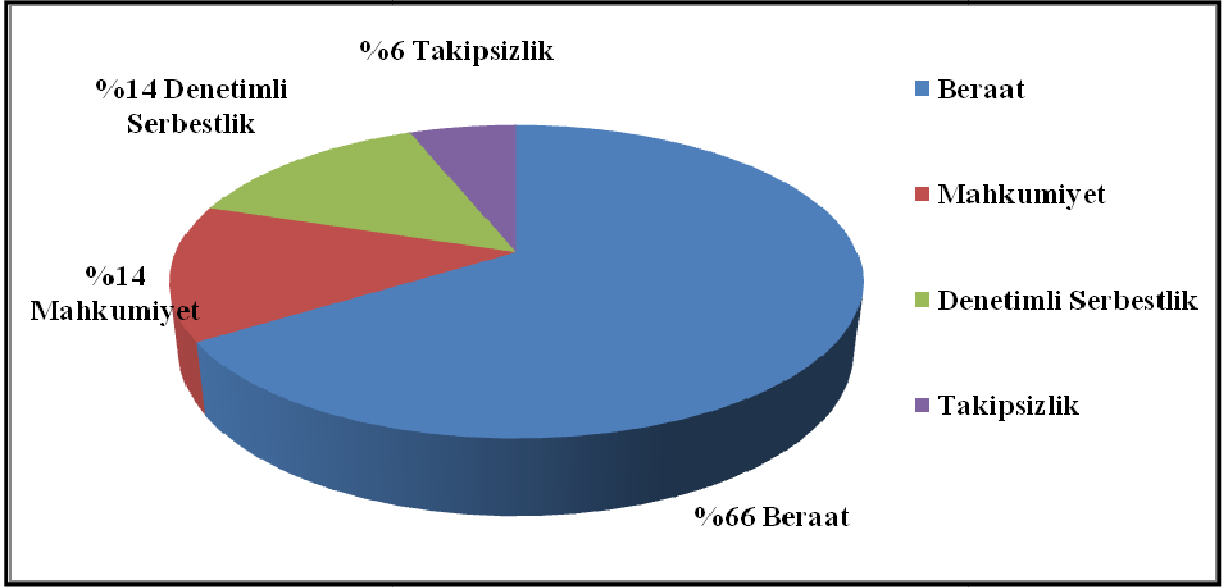
Şekil 7: Suç Delilinin Mevcudiyet Hali

İncelenen mahkeme dosyalarında suç delili bulunup bulunmadığına bakılmıştır. Dosyaların %92'sinde suç delili bulunduğu kaydedilmiştir. Suç delili dava dosyasından edinilen bilgiler ışığında “Sosyal İnceleme Raporu” olarak temel alınmıştır. 4 Dosyada “Sosyal İnceleme Raporu” bulunmamaktadır. Hâkimin bu raporu istediği ancak Sosyal Çalışmacı ve Çocuk buluşamadığı için raporun yazılmadığı dosyalardan anlaşılmaktadır.

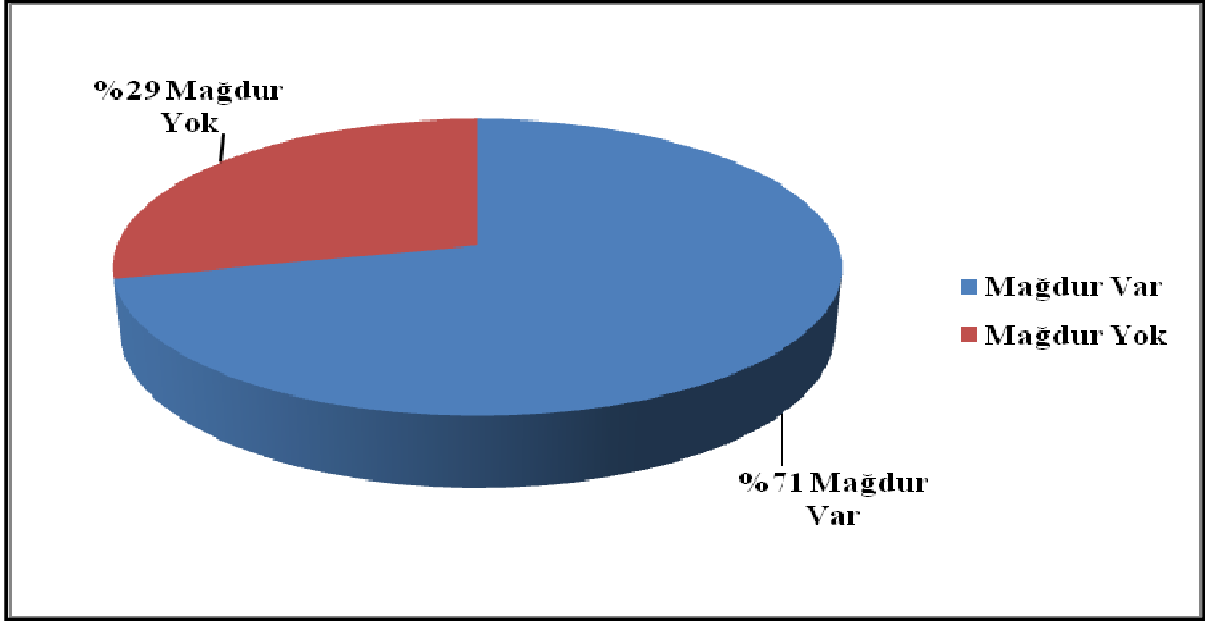
Şekil 8: Suç Tekrarları

İncelenen mahkeme dosyalarında Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocukların davası görülen suçun dışında farklı suçlar işleyip işlemediklerine bakılmıştır. Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocukların %84'ünün geçmişinde herhangi bir suç işlemediği öğrenilmiştir. Bu oldukça olumlu bir veridir. Çocukların daha önce suç kaydının olmaması, “suç edimini” bir meslek haline getirmediklerini düşündürmektedir.

Şekil 9: Mahkemenin Kararı

İncelenen mahkeme dosyalarında Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocukların mahkeme kararları incelenmiştir. Çocuklarının %66'sı beraat etmiştir. %14'lük oranlarla mahkeme mahkûmiyet ve denetimli serbestlik kararlarıyla sonuçlanmıştır. Davaların %6'sına ise takipsizlik nedeniyle son verilmiştir. Mahkeme kararlarında çocuklar hakkında yazılan "Sosyal İnceleme Raporları"nın etkisinin olduğu fark edilmiştir. Rapor yazarının uzman görüşü önemli bulunmuştur. Raporun sonunda çocuğun suçu işlerken yaptığının farkında olup olmadığı, suç işlemeyi bir alışkanlık haline getirip getirmediği ve pişmanlık davranışını gösterip göstermediğini değerlendiren bir bölüm bulunmaktadır. Bu bölümde uzman görüşü bildiren rapor yazarının söylediklerinin dikkate alındığı tespit edilmiştir.

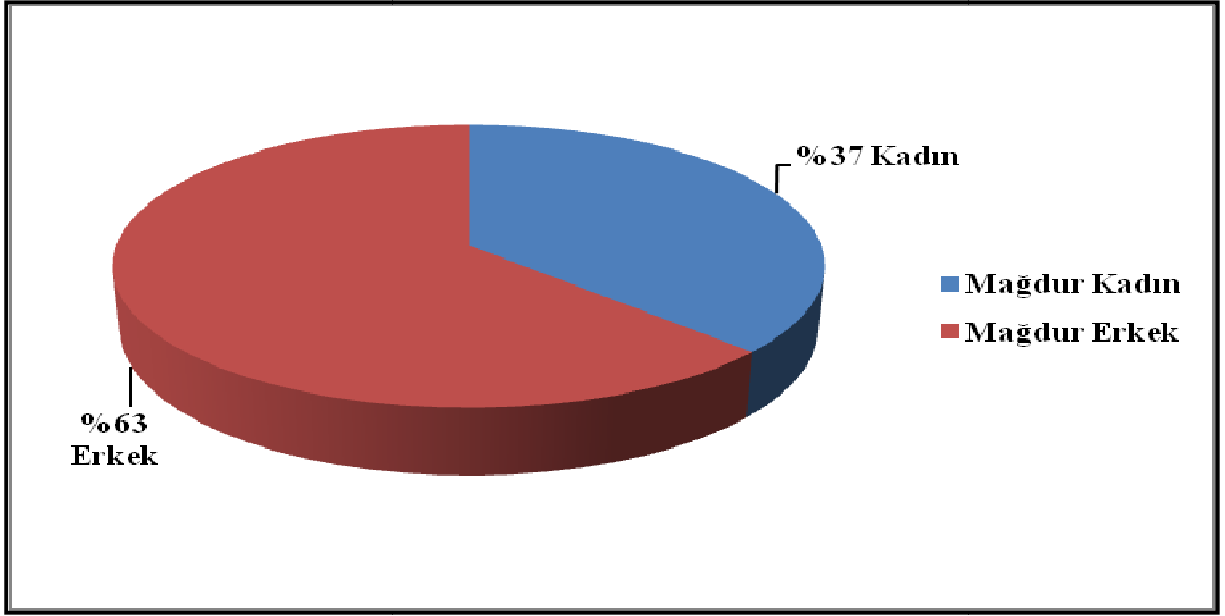
Şekil 10: Suç Kapsamında Mağdur Mevcudiyeti Durumu

İncelenen dosyalarda mağdur olup olmadığına bakılmış, suçların %70'inde ortada bir mağdur bulunduğu bulgulanmıştır. Suçların %30'unda ise bir mağdur bulunmamaktadır. Mağduru olmayan suç genelde Vandalizm, madde bulundurmak, kullanmak, satmak gibi suçlar olarak tespit edilmiş, bu suçlarda davalar kamu adına açılmıştır.

Tablo 7: Mağdurun Yaşı

Yaş	Sıklık	Yüzde%
11	1	%2
12	2	%4
14	4	%8
15	2	%4
16	1	%2
17	4	%8
18	3	%6
19	1	%2
20	4	%8
21	1	%2
22	3	%6
26	3	%6
29	1	%2
31	1	%2
33	2	%4
62	2	%4
Bilinmeyen	15	%30
Toplam	50	%100

İncelenen dosyalarda mağdurların %96'sının 33 yaşın altı, yani genç sayılabilecek yaşta oldukları öğrenilmiştir. Bu bilgidan çocukların suç işlerken seçecekleri insanları genellikle kendi yaş grubuna yakın seçtikleri elde edilmektedir. Güçlerinin yeteceğini düşündükleri kişileri mağdur etmekte oldukları düşünülmektedir.

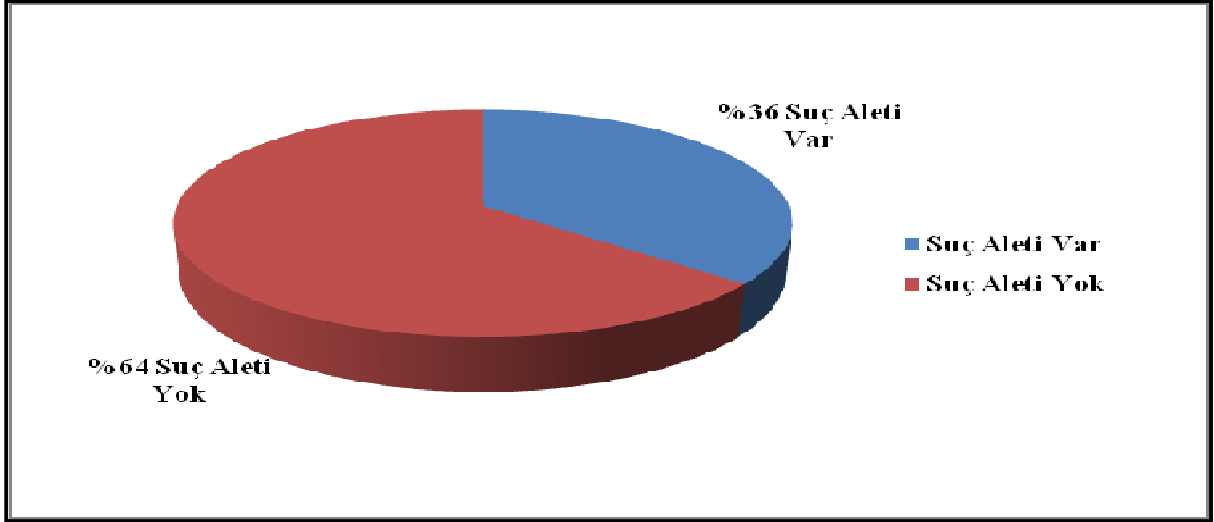
Şekil 11: Mağdurun Cinsiyeti

İncelenen dosyalarda mağdurların cinsiyetlerine bakılmıştır. Kadın mağdur sayısı 13, erkek mağdur sayısı ise 22 olarak bulgulanmıştır. Çocukların kendilerinden fiziksel olarak daha güçsüz kişileri mağdur edecekleri düşünülürken, kadın sayısının az olmasının ilginç bir veri olduğu düşünülmüştür. İncelenen çocukların %98(49)'ünün erkek olduğu düşünülürse, erkek çocukların suçu işlerken hemcinslerini daha çok mağdur ettikleri bulgulanmıştır.

Tablo 8: Mağdurun İkameti

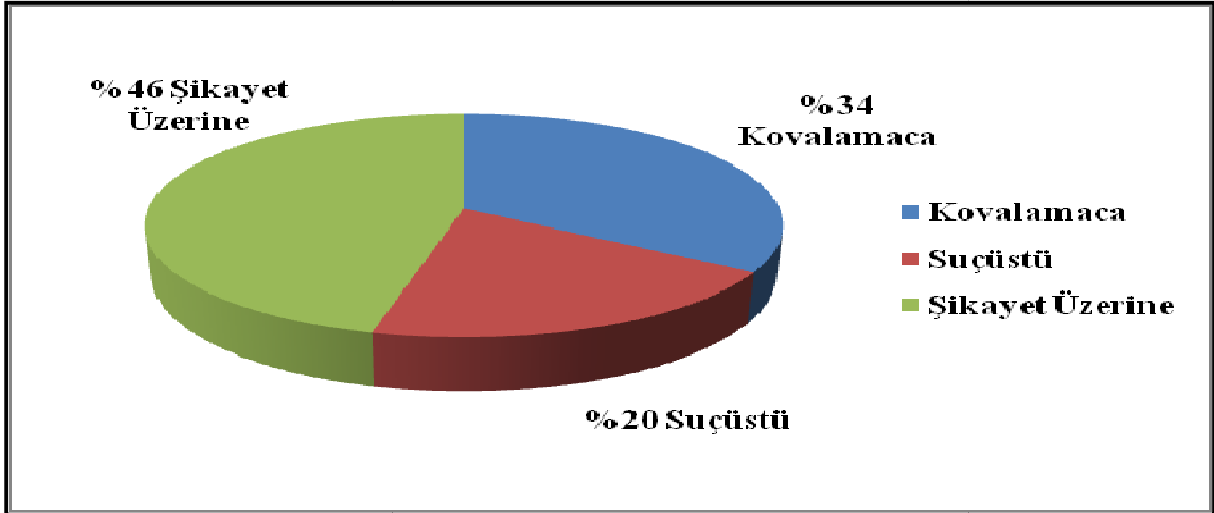
İlçe	Sıklık	Yüzde%
Bağcılar	4	%8
Bahçelievler	6	%12
Büyükçekmece	2	%4
Küçükçekmece	9	%18
Gazi Osmanpaşa	3	%6
Bayrampaşa	4	%8
Beyoğlu	3	%6
Zeytinburnu	2	%4
Esenler	1	%2
Göztepe	1	%2
Bilinmeyen	15	%30
Toplam	50	%100

İncelenen dosyalardan mağdurların %18 oranla en çok Küçükçekmece bölgesinde ikamet ettikleri öğrenilmiştir. Nüfus yoğunluğu açısından en kalabalık ilçelerden biri olan ve oldukça yoğun göç alan bir semt olan Küçükçekmece, başka tablolardan görüleceği üzere hem Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocukların ikamet ettiği semtlere yakın olması hem de kalabalık nüfusuyla mağdur bulmada bu çocuklara kolaylık sağlaması göz önünde bulundurulursa, bu bulgunun tesadüfi olmadığı sonucuna varılabilir.

Şekil 12: Suç Aletinin Mevcudiyet Durumu

İncelenen dosyalarda suç aleti olup olmadığına bakılmıştır. İşlenen suçların %64'ünde suç aletinin olmadığı, %36'sında ise suç aletinin olduğu öğrenilmiştir. Suç aletinin bulunmaması olumlu bir veridir. 50 dosyanın 32'sinde suç aletinin bulunmaması, Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocukların suç işlerken vücut dokunulmazlığını tehdit etmek amaçlı suç işlemediklerini düşündürmektedir.

Şekil 13: Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocuğun Yakalanma Şekli

İncelenen dosyalarda Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocukların suç sonrası nasıl yakalandıklarına ilişkin verilere bakılmıştır. Kovalamaca sonucunda yakalanan çocukların oranı %34, Suçüstü yakalanan çocukların oranı %20, Şikâyet Üzerine yakalanan çocukların oranı ise %23 olarak bulgulanmıştır. Çocukların %34'ünün kovalamaca sonucu yakalanması onların suçu planlamadıkları düşüncesini akla getirmektedir.

Tablo 9: Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocuğun Göç Bilgileri

Göç Durumu	Sıklık	Yüzde %
Göç Etmiş	36	%72
Göç Etmemiş	8	%16
Bilinmeyen Sistem	6	%12
Toplam	50	%100

İncelenen dosyalarda Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocukların %72'sinin hayatlarının bir döneminde aileleriyle birlikte göç etmek zorunda kaldıkları öğrenilmiştir. Tablodan da anlaşılacağı üzere göç olgusunun çocuk suçluluğunda belirgin bir etkisi vardır. Çocuklar %19,2'lik oranla Türkiye'nin en çok göç alan ili olan İstanbul'a göç ederek gelmişlerdir. Hayatlarının bir bölümünde göç etmek, okullarından, arkadaşlarından ve alıştıkları çevreden ayrılmak zorunda kalan çocuklar özellikle büyük şehirlerde adaptasyon sorunu çekmektedirler. Küçük yaşta alıştıkları çevreden ayrı kalmanın, onları olumsuz olarak etkilediği düşünülmektedir.

Tablo 10: Suçun Niteliği ve Mağdurun Cinsiyeti Arasındaki İlişki					
Suçun Niteliği	Cinsel Olmayan Suçlar	Sayı	Mağdur'un Cinsiyeti		Toplam
			Kadın	Erkek	
				7	21
		% içinde Mağdur'un Cinsiyeti	%53	%95	%80
	Cinsel Suçlar	Sayı	6	1	7
		% içinde Mağdur'un Cinsiyeti	%46	%4,5	%20
Sonuç			13	22	35

Mağdurun Cinsiyeti ve Suçun Niteliği arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunduğu tespit edilmiştir. Mağdurlar kadın olduğu zaman cinsel suç işlenme oranının ki-kare 8,84 P=0.03 düzeyinde anlamlılık gösterdiği bulgulanmıştır. Mağdur kadınsa, işlenen suçun cinsel suç olma olasılığının anlamlı düzeyde yüksek olduğu kaydedilmiştir. Tabloda kadın ve erkek mağdurların cinsel ve cinsel olmayan suçlara oranla dağılımı gösterilmiştir, mağdurun kadın olduğu 13 olaydan 6'sında işlenen suç cinsel suç olarak kayda geçmiştir.

8. TARTIŞMA VE SONUÇ

İncelenen 50 adet mahkeme dosyasının 49 adedi (%98) erkek çocuklarına aittir. İncelenen tek kız çocuğunun suçunun, hastanede bebeğini doğurmak amacıyla yakın bir akrabasının 18 yaş üstü kimliğini kullanmak olduğu ve bu edimi, durumu ailesinden gizlemek için gerçekleştirdiği ilgili Sosyal İnceleme Raporundan ve dava dosyasından öğrenilmiştir.

İncelenen Sosyal İnceleme Raporlarından; çocukların 36'sının (%72) yaşamlarının bir döneminde, özellikle 8–12 yaş arası bir dönemde aileleriyle birlikte köylerinden İstanbul'a göç etmiş oldukları anlaşılmıştır.

Şekil 1'de Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocukların %66'sının doğum yerlerinin Karadeniz Bölgesi, Güney Doğu Anadolu Bölgesi ve Doğu Anadolu Bölgesi gibi İstanbul'a 90'lı yıllarda yoğun göç vermiş olan bölgeler olduğu görülmüştür. 8–12 yaşlarındayken aileleriyle birlikte İstanbul'a göç ettikleri öğrenilen 36 çocuğun 27'sinin (%75) İstanbul'daki İlköğretim Okullarında adaptasyon sorunları yaşadıklarını belirttikleri sosyal inceleme raporlarından öğrenilmiştir.

Şekil 2'de Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocukların annelerinin sağ olup olmadığına dair veriler bulunmaktadır. Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocukların %82'sinin annesinin sağ olduğu öğrenilmiştir. Şekil 3'te ise Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocukların babalarının sağ olup olmadığına dair bilgi ve veriler sunulmaktadır. Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocukların %84'ünün babasının sağ olduğu kaydedilmiştir. Bu iki şekille bağlantılı olarak Şekil 4'te sağ olan anne-babaların birlikte mi yoksa ayrı mı yaşadıklarına dair veriler aktarılmıştır. Anne-Babaların %70'lik bir oranla hala evli oldukları ve birlikte yaşadıkları anlaşılmaktadır. Toplumda yaygın olan parçalanmış aile çocuklarının suça yatkın olduğu görüşü araştırmanın sonuçlarında bulgulanmamıştır. Haluk Yavuzer'in; "Ankara, İzmir ve Elazığ Çocuk İslahevlerinde suçlu çocuklar üzerine yapmış olduğu bir araştırmada suçlu çocukların % 67,2'sinin çekirdek aileden, % 22'sinin parçalanmış aileden ve % 10,8'inin ise geniş aileden geldiği tespit edilmiştir."⁴⁴

⁴⁴ A.G.E., Yavuzer, H.: (1994) s. 150.

Tablo 2’de; Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocukların büyük bir çoğunluğunun 3 veya daha fazla kardeşi olduğu gösterilmektedir. Çocukların kalabalık ailelerden geldikleri gözlemlenmiştir. “1997 yılında Emniyet Genel Müdürlüğünün suçluluk istatistiklerinde, suçluların 3,4 ve 5 kardeşe sahip olmaları dikkat çekicidir.⁴⁵” Yavuzer’in yapmış olduğu araştırmada; “suçlu çocukların % 62,5’inin dört ve daha fazla kardeşe sahip oldukları, ailede yaşayan birey sayısı bakımından incelediklerinde ise % 79,9’unun beş ve daha fazla kişinin yaşadığı ailelerden gelmiş olması bu veriyi doğrulamaktadır. Çok kardeşin olması ve ailenin kalabalık olusu ailenin ekonomik durumunu da düşüreceğinden bu etmeninde suç işlemeye neden olacağı düşünülmektedir.⁴⁶”

Şekil 5’te, Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocukların %68’inin suçu işledikleri zaman diliminde devam ettikleri bir işleri olduğu öğrenilmiştir. Bu veriden çocukların kendi harçlıklarını çalışarak kazandıkları, bir kısmının hem okuyup hem çalışmak zorunda kaldıkları anlaşılmaktadır. Çocukların ailelerinin ekonomik durumları çok iyi olmadığı için çalıştıkları düşünülmekte fakat bunun yanında pek çok ailenin çocukların belirli bir yaştan sonra harçlıklarını kendileri kazanmaları gerektiği yönündeki genel kanıyla yaşadıkları gerçeği unutulmamaktadır.

Tablo 3’te, Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocukların tahsil durumları aktarılmaktadır. Çocukların %48’inin eğitimi İlköğretimden ileri gidememiştir. Çocukların %18’i İlköğretim mezunudur ve %30’u İlköğretim eğitimini terk etmiştir; %20’si ise hala eğitimine devam etmektedir.

Tablo 4’de, Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocukların suçu işledikleri semtler gösterilmektedir. En çok suç işlenen semtin %20’lik bir oranla Küçükçekmece olduğu anlaşılmaktadır. %18’lik oranla Bahçelievler 2. sırada bulunmaktadır. İstanbul’un yoğun nüfuslu ve yeni yapılanmakta olan Küçükçekmece semtinde suçun işlenmekte oluşu bir tesadüf olmaktan çok ötededir. Yoğun nüfusun olduğu ve göçle beraber çok ayrı kültürlerden insanların yaşadığı bu semtte çocuklar kalabalıktan yararlanarak rahatlıkla yağma suçunu işleyebilmektedir. Üstelik suçu işleyen çocuk pek çok semte bu bölgeden tek araçla ulaşabileceği için evine rahatlıkla gidebilmektedir.

⁴⁵ Kılıç, Y. S. (2007) Çocuk Suçluluğuna Sebep Olan Faktörler, s. 93, Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.

⁴⁶ A.G.E.,Yavuzer, H.: (1994) s. 158.

Şekil 6’da, Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocukların suçu işledikleri tarihteki yaşları gösterilmektedir. Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocukların %58’inin suçu işlediklerinde 16–17 yaşlarında olduğu gözlemlenmiştir. %20’sinin suç işlerken 18 yaşında, geriye kalan %22’sinin ise 13–15 yaşlarında olduğu görülmüştür. Bu yaşlar ergenliğin bazı özelliklerinin en belirgin biçimde gözüktüğü yaşlardır. Duygularının henüz kontrol edemeyen, kendini ne çocuk gibi ne de yetişkin gibi hissedebilen çocuk her tür tehlikeye açıktır. Ani kararlar verebilir, öfke kontrol düzeyi düşüktür, gerçekleştirdiği eylemlerin sonuçlarını kavramakta olmasa bile hesaplamakta zorluk yaşayabilir. Hem çocuk hem de aile yeterli şekilde eğitilmedikçe durumun değişmesi oldukça zordur.

Tablo 5’de, Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocukların suçları 2001–2009 yılları arasında işledikleri görülmektedir. Bazı dosyalardan, ilgili davaların uzun yıllar sürdüğü anlaşılmıştır. Ancak, en hızlı 2007–2008 yıllarında işlenen suçların kararlarının verildiği ve bu davaların 2008–2009 yıllarında sonuçlandığı anlaşılmaktadır.

Tablo 6’da, Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocukların işledikleri suçların nitelikleri sunulmaktadır. Bu suçlar içinde en çok dikkat çeken %56’lık oranıyla yağma suçlarıdır. Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocuklar en fazla yağma suçu işlemişlerdir. “Çocukların islediği suçlar incelendiğinde müessir fiil, hırsızlık, yağma ve cinsel suçların ağırlıklı yer teşkil ettiği görülmekte, bu suçlar arasında ilk sırayı mala karşı islenen suçlar almakta, ardından cinsel suçlar gelmektedir.⁴⁷” Yağma suçları, dosyalardan anlaşıldığı kadarıyla bir anlıktır, daha önce organize edilmemiştir ve genellikle de çocuk suçu işledikten hemen sonra kovalamacayla yakalanmış ya da görgü tanıklarının ifadeleriyle bulunmuştur. Bu çocukların büyük bir kısmında (%84) geçmiş suç alışkanlığının bulunmaması, çabucak yakalanmaları, suçun organize olmaması ve ergenlik dönemi özellikleriyle örtüşmektedir.

Şekil 8’de, Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocukların davası görülen suçun dışında farklı suçlar işleyip işlemedikleri incelenmiştir. Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocukların %84’ünün geçmişte herhangi bir suç işlemediği öğrenilmiştir. Çocukların çoğunluğu için ilgili dava konusunun ilk suçlarına ilişkin olduğu tespit edilmiştir. Araştırmadan elde edilen bu bilgiden

⁴⁷ Dogan, N. (1990) Çocuk Suçluluğu ve Çocuk Mahkemeleri, AD., Y.:81, S.:1,, s.175. (A.k.t. Yelesdağ, H. (2006) Ceza Hukukunda Çocuk Kavramı ve Cezai Sorumluluğun Belirlenmesindeki Kriterler, Marmara Üniversitesi Hukuk Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.)

davası görülen çocukların henüz suç davranışını bir alışkanlık haline getirmedikleri sonucuna varılabilir.

Tablo 9’da, Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocukların %72’sinin hayatlarının bir döneminde aileleriyle birlikte göç ettikleri görülmektedir. Göç olgusu ve bunun çocuk suçluluğuna etkisi tabloda anlamlı sonuçlar göstermiştir. Göç, göçe dahil olan tüm bireylerin hayatlarında oldukça etkileyici bir güce sahiptir, özellikle de çocukların. Çocuklar henüz duygusal olgunluğa sahip olmadıklarından dolayı, alıştıkları çevreden ayrıldıklarında oldukça farklı tepkiler gösterebilirler.

Çalışma grubunu 49 erkek çocuk ve yalnızca 1 kız çocuk oluşturmaktadır. 2008–2009 yıllarında Bakırköy Çocuk Ağır Ceza Mahkemesi’nde kararı verilmiş dosyaların incelenen kısmı içinde yalnızca 1 tane kız çocuk bulunmaktadır.

9. ÖNERİLER

Çocuk Suçluluğunun Türkiye’de her geçen gün artış gösterdiği gerçeğiyle yüzleşmek şarttır. Çocuk suçluluğunu ortaya çıkaran temel dinamik olarak, aileden başlayarak okulda devam etmesi gereken eğitim süreciyle ilgili problemler göze çarpmaktadır. Çocukların en temel eğitimlerini ve ahlak bilgilerini öncelikle ailelerinden aldıkları dikkate alındığında, Türkiye’de aile kurumuna verilen önem ve gösterilen özenin artması gerektiği açıktır. Aileleri bu konu hakkında bilinçlendirmek amacıyla çeşitli kurum ve kuruluşlar devreye sokularak ya da oluşturularak aile eğitim merkezleri kurulup yapılandırılmalıdır.

Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocukların büyük bir çoğunluğunun 3 veya daha fazla kardeşinin olduğunun tespit edilmesi, Türkiye’de aile planlamasının yaygın şekilde uygulanmadığının bir göstergesidir. Fazla çocuk gelir düzeyini negatif olarak etkileyerek aile yaşantısını zorlaştıran bir etken haline gelmektedir. Fazla çocuklu ailelerdeki çocukların bir kısmı ilköğretimi bitirir bitirmez bir işe girmek zorunda kalmaktadır. Çalışmamızda oluşturulan tablolarda Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocukların %68’inin suçlu işlediğinde bir işte çalışıyor olduğu bulgusu önemli bir ekonomik veridir. Aileye verilen önemin artması, aile planlaması yöntemlerinin yaygınlaştırılması gerekmektedir. Ailelere gebelik ve aile planlaması hakkında bilgi verileli, hamile olduğu tespit edilen her kadın –ve gerekirse baba da bu kurum ve kuruluşlara yönlendirilmeli ve ilgili kurs ve eğitimlere zorunlu katılımları sağlanmalıdır.

Araştırma kapsamında, Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocuklara ilişkin olarak karşılaşılan en keskin ve önemli özelliklerden biri de, bu çocukların çok çocuklu ailelerde büyümüş oldukları gerçeğidir. Mahkeme dosyalarındaki çocukların %52’sinin 3 ya da daha fazla sayıda kardeşi olması, Türkiye’de doğum kontrol yöntemlerinin gerekli şekillerde uygulanmadığını gözler önüne sermektedir. Aile planlamasının yaygınlaştırılması adına, her ilçeye, bucağa, köye aile planlama ve danışma merkezleri kurulması zorunlu hale getirilmelidir. Bu merkezlerde doktorların yanı sıra Psikolog ve Sosyolog gibi meslek elemanlarının çalıştırılması zorunlu olmalıdır.

Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocuklar ile ilgili yapılan araştırmada karşılaşılan önemli bulgulardan birisi de göç olgusudur. Gözden geçirilen Sosyal İnceleme Raporları doğrultusunda Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocukların %72'sinin 8–12 yaşlarındayken memleketlerinden İstanbul'a aileleriyle birlikte göç etmek durumunda kaldıkları tespit edilmiştir. “Son yıllarda Doğu Anadolu'nun en fazla göç alan ili olan Diyarbakır'da valiliğin yaptığı bir çalışmada (2004) ise, kentte kapkaç ve yankesicilik olayına karışan 141 çocuğun %80'inin kentin köylerinden ya da çevre illerden göç eden ailelerin çocukları olduğunun tespit edilmesi⁴⁸” dikkat çekicidir. İlköğretim çağındaki çocukların okullarından, akranlarından ve akrabalarından kopararak büyüdükleri ortama hiç benzemeyen başka bir şehre gelmek zorunda kalmaları çocuklar için büyük bir travma oluşturmaktadır. Yeni bir kent, yeni arkadaşlar, eskisine benzemeyen tekinsiz bir çevre ve tanış olmayan kent insanları, göç yoluyla gelen çocukların hayatlarını bir anda değiştiren faktörlerdir. Nitekim çocukların ergenliğe girmeleriyle beraber muhakeme yeteneklerinin muğlaklaşması söz konusudur. Aileyle en büyük çatışma yine bu dönemde olmaktadır; 15–18 yaşlarındaki Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocukların suç işlemiş oldukları yaş aralığı bu bağlamda algılanmalıdır. Ergenlik döneminde ailenin çocukla olan iletişimi çok önemlidir. Hassas bir dönemden geçen çocukla iletişim kurmak için aileler mutlaka oluşturulacak aile danışma merkezleri ve gençlik merkezlerinden yardım istemelidir. “Çocuk, hataları nedeniyle ödül-ceza sistemine tâbi tutulacaksa, verilen ödül ve uygulanan cezaların, yapılan hata ve gösterilen başarı ile doğru orantılı olmasını sağlamak çok önemlidir.⁴⁹” İşlenen suç değerlendirilirken, yalnızca çocuğun kendisi değil, aynı zamanda çocuğun içinde bulunduğu sosyo-ekonomik çevre, aile durumu, göç tecrübesi ve bununla bağlantılı olarak, ilgili çocuğun arkadaş seçerken, geldiği memleketindeki insanlar ile göç yoluyla yerleştiği ortamda bulunan insanlar arasında belirli farklar olduğunu ayırt edemeyecek bir yaşta ve koşulda bulunduğu da dikkate alınması gereken faktörler olarak öne çıkmaktadır.

Türkiye'de her geçen gün artan çocuk suçluluğu olgusu ancak sistematik bir çalışma ve örgütlenme yoluyla azaltılabilir. İstanbul, Ankara ve İzmir gibi yoğun göç alan illerde göçle gelen kalabalığın yerleştiği ilçelere dikkat edilmelidir. Bu bölgelerde, SHCEK'le ve Milli Eğitim Bakanlığı'yla bağlantılı olarak çalışabilecek sivil toplum örgütleri

⁴⁸ (www.radikal.com.tr, 01.04.2006, 10:15) (A.k.t., Avcı, M. (2007) Tutuklu Çocuklar Üzerine Bir Araştırma: Çocukların Suça Yönelmesinde Etkili Olan Toplumsal Nedenler Ve Çözüm Önerileri, Atatürk Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, Erzurum.)

⁴⁹ Corman, L. (1996) Psikanaliz Açısından Çocuk Eğitimi, 2. Basım, s.190, Cem Yayınevi, İstanbul.

kurulmalıdır. Bu örgütlerde Psikolog, Sosyolog, Sosyal Çalışmacı, Öğretmen ve Rehber Psikolojik Danışmanların çalışması gerekmektedir. Göçle gelen, çocukluk döneminden ergenlik dönemine geçiş evresinde olan, kenti tanımayan ve bunların paralelinde, eğitim sistemine ayak uyduramayan çocuklara bir nevi yol göstericilik rolü üstlenmek sivil toplum örgütlerinde çalışan meslek elemanlarının en önemli görevlerinden biri olmalıdır.

İstanbul Dolapdere'deki İlköğretim Okullarında, yukarıda değinilen amaçla, ancak sivil toplum örgütü olarak sıfatlandırılmayacak bir oluşum tarafından, özellikle göçle geldiği bilinen okulların öğrencilerine “koçluk” adı altında birkaç senelik bir plan çerçevesinde rehberlik hizmeti verilmiştir. “Kamusal Başarı” adındaki bu oluşum çocukların okul, arkadaş, aile, öğretmen düzlemindeki sorunlarını azaltabilmek, çocukların kendi sorunlarını yine kendi çözüm yöntemleriyle çözmesini sağlayabilmek adına Dolapdere çevresinde küçük çaplı, fakat önemi yadsınamayacak işler başarmıştır. Bu gibi proje ve girişimlerin çoğalması, yalnız göç alan yerlerdeki çocuklar için değil, aynı zamanda göç yaşamamış olan ilköğretim çağındaki çocuklar için de suç işleme riskini azaltmak açısından önemlidir.

İlköğretim Okullarındaki Rehber Öğretmenlerin çocuk suçluluğu hakkında eğitilmesi gerekmektedir. Çocukların özellikle madde kullanımına karşı bilinçlendirilmesi Rehber Öğretmenlerin görevidir. Doğru bilinçlendirmeyle birçok şeyin henüz gerçekleşmeden önüne geçebilmek mümkündür. Ayrıca, İlköğretim Okullarında okuyan çocukların aileleriyle çok güçlü iletişim bağlarının olması gerekmektedir.

Gerektiğinde, çocukla ilgili bir sorun çıktığında, çocuğun ailesiyle hemen irtibat kurulabilmeli ve sorunu engellemek amacıyla aile ve okul birlikte bir karar alabilmelidir. Bu iletişimi güçlendirmek için İlköğretim Okullarında birden fazla, hatta okulda okuyan çocuk sayısına göre Rehber Öğretmen çalıştırmalıdır. İlköğretim Okulları kapsamında, gerektiğinde ailelerin danışması için okul-aile danışmanlık merkezleri oluşturulmalı ve bu merkezler yaygınlaştırılmalıdır.

Güncel zamanda oldukça yaygın kullanılan ve maruz kalınan kitle iletişim araçlarının da bu tablodaki yeri yadsınamaz bir konumdadır. Televizyonda ve radyoda aileleri bilinçlendirici programlar arttırılmalıdır. Aile ve çocukların haklarını öğrenmeleri oldukça önemlidir, neyin doğru neyin yanlış olduğu noktasında çocukların zaman zaman

kafaları karışabilmekte ve onları yönlendirebilecek birilerine ihtiyaç duyabilmektedirler. Bu aşamada kitle iletişim araçlarının aile danışma merkezlerinin ve gençlik merkezlerinin numaralarını sık sık hatırlatması toplumun yararına olacaktır. Çocukların internet yardımıyla atık her şeye ulaşabilir olması denetlenebilirliklerini giderek zorlaştırmaktadır. Bu konuyla ilgili aileler bilgilendirilmeli, internet kafeler sıkça denetlenmelidir. Okullarda bulunan internetler hakkında öğretmenler bilinçlendirilmelidir. Rehberlik derslerinde çocuklara kitle iletişim araçlarını yararlı kullanma yöntemleri anlatılmalı, sanal ortamdaki bazı şeylerin aldatıcı olabileceği üstüne basa basa vurgulanmalıdır.

Yukarıda bahsedilenlere ek olarak cezalandırma sistemlerinin en son çözüm çaresi olarak değerlendirmeye alınması düşünülmelidir. Çocukları cezalandırmadan önce onları topluma kazandırmanın yolları aranmalı, bu yolların bulunmasına katkı sağlayacak aracı kurumlar oluşturulmalıdır. İslahevi, hapisane, koruma bakım ve rehabilitasyon merkezlerine ek olarak, ara kurumlar oluşturulmalı, suça sürüklenmiş çocuğun topluma kazandırılması için bu kurumlara gidebilme ihtimalleri oluşturulmalıdır. Örnek olarak gençlik dayanışma merkezleri, belirli günler mutlaka gidilmesi gereken zorunlu meslek kursları aracı kurum olarak faaliyet gösterebilir. Bunların yanında jandarma, polis, avukat, hakim gibi tüm bu adli süreçte çocuklarla karşı karşıya kalan personel, çocuklara davranışları konusunda mutlaka eğitimden geçirilmelidir.

Tüm bu sorunları ve meseleleri sadece birkaç kurum ve kuruluşu yönlendirerek ya da oluşturarak çözmek mümkün görünmemektedir. Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocuk sayısının azaltmak amacıyla, devletin birçok kurumunun Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'yla, yukarıda söz edilen her ilçede ve hatta köyde kurulması zorunlu olacak aile danışma merkezleriyle ve çocuğa yönelik çalışma yapabilecek, büyük şehirlerin göç alan ilçelerinde yoğunlukla çalışabilecek sivil toplum örgütü elemanlarıyla organize çalışması gerekmektedir. Bu çalışmayı sistemli bir şekilde tüm hatlarıyla düşünüp oluşturmak gerekmektedir. Sistemli çalışan ve psikolog, sosyolog, sosyal çalışmacı ve öğretmen gibi meslek elemanlarının gerektiğinde ulaşabileceği bir ağ ulaşım sistemiyle gerekli tüm bilgiler her kuruma aktarılmalı, herhangi bir sorun olduğunda çocuğa ve aileye derhal müdahale edilebilmelidir. Tüm bu kuruluşların yanında İlköğretim Okullarına gösterilen önemin artırılması için yine yukarıda adı geçen kurumları da sistemin içine dahil etmek zorunludur. Pek çok çocuğun Kanunla İhtilafa Düşme yaşının 13 ilâ 18

aralığında olduğunu ve bu çocukların pek çoğunun da İlköğretim Okullarında eğitim görmekte olduğunu unutmamak gerekir.

“Çocuk Suçluluğunu önleme faaliyetinin niteliği iki ölçüt göz önüne alınarak belirlenmelidir: Çocuğun yaşı ve işleme eğiliminde olduğu ya da daha önce işlemiş olduğu suçun niteliği. Bu ölçütler göz önüne alınır, bu eylemleri önleme konusunda uygulanması gereken yöntemlerin her tür vaka için ve hatta münferiden, farklı bir şekilde yapılandırılması gerektiği anlaşılacaktır. Bu çocuklar için herhangi bir önlem alabilmek yargıç kararıyla mümkün olmalıdır.⁵⁰” Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocukların yargılama süreçlerinde çocukların haklarını ihlal edecek ve onların psikolojisinde etkili olabilecek gelişmelerden kaçınmak gerekmektedir. Hassas durumlarda çocuklar davalı ile yalnız bırakılmamalıdır. Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocukların ceza aldıkları takdirde, kendi yaşlarına uygun bir ıslahevinde kalmaları çok daha uygundur. Fakat oluşturulan “Sosyal İnceleme Raporları” da dikkate alınarak konuya yaklaşıldığında, bir daha suç işlememe olasılığı yüksek çocukların doğru bir yönlendirme olarak özellikle Denetimli Serbestlik uygulaması kapsamında değerlendirilmelerinin gerekli olduğu görülmektedir.

Çocuk suçluluğunun önlemesi kadar, Kanunla İhtilafa düşmüş Çocukların topluma geri kazandırılması da önemlidir. Bu süreçler bazında çocukları geri kazanmak için tüm kurum ve kuruluşlar ortak çalışmalı, toplumun desteğini arkalarına alarak hareket etmelidir. Bu süreç oldukça önemli ve Türkiye’de üzerinde çalışılması gereken bir süreçtir. Suça sürüklenmiş çocuklar kesinlikle damgalanmamalı, toplumun bu çocuklara bakış açısı değiştirilmelidir, aksi halde suça sürüklenmiş çocuk cezalandırma sistemlerinden olumlu kazançlarla çıkması zorlaşır. Topluma geri kazandırma sürecini en iyi şekilde yapılandırmak, suça sürüklenmiş çocukların topluma en iyi şekilde geri kazandırılmasını sağlamak, bu konuyla ilgili yapılan her çalışmada ortak amaç olarak belirlenmeli, bu süreçte toplumdan destek almak unutulmamalıdır.

⁵⁰ Sokullu-Akinci F. (2008) Viktimoloji-Mağdurbilim, 2. Baskı, s.204-205, Beta Basım, İstanbul.

KAYNAKÇA

Akyüz, E. (2000) Ulusal ve Uluslar arası Hukukta Çocuğun Haklarının Korunması, s.603, MEB Yay., Ankara.

Akyüz, E. (2002) Uluslararası Standartlara Göre Çocuk Yargılaması, II. Ulusal Çocuk ve Suç Sempozyumu, Yargı Öncesi ve Yargılama Süreci, s. 45.10–13, Ankara.

Akyüz, E. (Nisan 2002) Uluslararası Standartlara Göre Çocuk Yargılaması, II. Ulusal Çocuk ve Suç Sempozyumu, Yargı Öncesi ve Yargılama Süreci, s. 45, Ankara.

Akyüz, Y. (1997) Türk Eğitim Tarihi (Başlangıçtan 1997'ye), 6. Baskı, s.8, Alfa Yayınları, İstanbul.

Avcı, M. (2007) Tutuklu Çocuklar Üzerine Bir Araştırma: Çocukların Suça Yönelmesinde Etkili Olan Toplumsal Nedenler Ve Çözüm Önerileri, Atatürk Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, Erzurum.

Balo, Y. S. (2005) Uluslar arası İlkeler Işığında Çocuk Koruma Kanunu ve Uygulaması, s.110, Seçkin Yayıncılık, Ankara.

Beccaria, C. (1955) An Essay of Crimes and Punishment, s.52–53, J.P. Lippincott Company, Chicago.

Burt, C.L.(1925) The Young Deliquent, s.628, Appleton, Newyork.

Cılga, İ. (1998) Cumhuriyet ve Çocuk, II. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirileri, 1. Baskı, s.509–510, Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, Ankara.

Cohen, K., A. (1971) Delinquent Boys; The Culture Of The Gang, Publish Free Press, March.

Colón with Colón, (2001) A History of Children: A Socio-cultural Survey Across Millennia, pp.18–19–28, Greenwood Press, Westport, CT.

Corman, L. (1996) Psikanaliz Açısından Çocuk Eğitimi, 2. Basım, s.190, Cem Yayınevi, İstanbul.

Çolak, H., Altun U. (2006) Yeni Türk Ceza Kanununda Cezaların Ertelenmesi, Adalet Dergisi 2006, sayı: 2626, http://www.yayin.adalet.gov.tr/26_sayi%20içerik/Dr.%20Halûk%20ÇOLAK.htm, (a.k.t. Kale, Mustafa)

Doğan, N. (1990) Çocuk Suçluluğu ve Çocuk Mahkemeleri, Adalet Dergisi, S.1, s.171.

Dogan, N. (1990) Çocuk Suçluluğu ve Çocuk Mahkemeleri, AD., Y.:81, S.:1,, s.175. (a.k.t. Hayati Yelesdağ)

Dictionary of Social Work, 2001, s. 61.

Ekrem, F. (1995) Türk Ceza Hukuku, Cilt I, s. 35, Seçkin Yayınevi, Ankara.

Franklin B. (1993) Çocuk Hakları, 1. Baskı, s.23, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Foucault, M. (2000) Hapishanenin Doğuşu, 2. Baskı, s.166, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul.

Franklin B. (1993) Çocuk Hakları, 1. Baskı, s.26, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Hodgkin & Newell (1998) Implementation Handbook for the Convention on the Rights of the Child. UNICEF: New York, s.619–679.

Jenkins, I. (1993) Antik Devirde Çocuk Eğitimi, (N. Başgelen, Edt.) 3. Baskı, s. 10, Akeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.

Kale, M. (2009) Türkiye’de Denetimli Serbestlik Sistemi, s.23, Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.

Kamer V. K. (2007) Denetimli Serbestlik Kararlarının İnfazı, s. 5 Adalet Yayınevi, Ankara.

Kılıç, Y. S. (2007) Çocuk Suçluluğuna Sebep Olan Faktörler, s. 93, Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.

Korkmaz, A. (2007) Çocuk Suçluluğuna Sebep Olan Sosyo-Ekonomik Faktörler, Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üni, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya

Laslett, P.(2004) The World We Have Lost, s.6, Routledge, England..

Nazlı, A. (1993) “Suça itilmiş çocuklar ve Sosyal Hizmetler”, Sosyoloji Dergisi, Cilt:4, Ankara.

Okay, C. (1998) OsmanlıÇocuk Hayatında Yenileşmeler, s. 26, Kırkambar Yayınları, İstanbul. (Akt. Karatay, A.(2007)Cumhuriyet Dönemi Korunmaya Muhtaç Çocuklara İlişkin Politikanın Oluşumu, Doktora Tezi, İnönü Üni. Sosyal Bilimler Enst. Sosyoloji Anabilimdalı, Malatya.

Ömeroglu, Ö. (1993) Çocuk Sanıklarının Muhakemesi, s.243, IBD., İstanbul.

Özkan, Ö. (1994) Hukuki ve Sosyolojik Açıdan Ülkemizde Çocuk ve Çocuk Suçluluğu, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s. 119.

Sakaoğlu, N. (1992) Medeniyet Değişmeleri Çerçevesinde Türklerde Ailede Eğitim, Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi, s.355–374, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Ankara.

Saran, N. (1968) İstanbul Şehrinde Polisle İlgili Olan On sekiz Yaşından Küçük Çocukların Sosyo-Kültürel Özellikleri Hakkında Bir Araştırma, Doçentlik Tezi, s.14–20, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Sosyal Antropoloji ve Etnoloji Bölümü, İstanbul.

Sokullu-Akıncı, F. Suç Nedenler, Sosyolojik Teoriler, <http://savicbey55.wordpress.com/2006/12/19/suc-nedenleri-c-sosyolojik-teoriler/>, (Erişim 21Temmuz 2010)

Sokullu-Akıncı F. (2008) Viktimoloji-Mağdurbilim, 2. Baskı, s.204-205, Beta Basım, İstanbul.

Tiryakioğlu, B. (2002) Gündem Çocuk: Türkiye Çocuk Politikası, II. Ulusal Çocuk ve Suç Sempozyumu, Ankara.

Tomanbay, İ. (1999) Sosyal Çalışma Sözlüğü: Toplumbilim, Ruhbilim, Eğitim, Yöntembilim, Nüfusbilim, Hukuk ve Ekonomi Boyutlarıyla, s.51, Selvi Yayınevi, Ankara.

Toroslu, N. (2005) Ceza Hukuku Genel Hükümler, 7. Baskı, s.61, Ankara.

Uluğtekin, S. (1994), Çocuk Mahkemeleri ve Sosyal İnceleme Raporları, s.44, Bizim Büro Yay, Ankara.

Yavuzer, H. (1994) Çocuk ve Suç. Yedinci Baskı, s.33, Remzi Kitabevi, İstanbul.